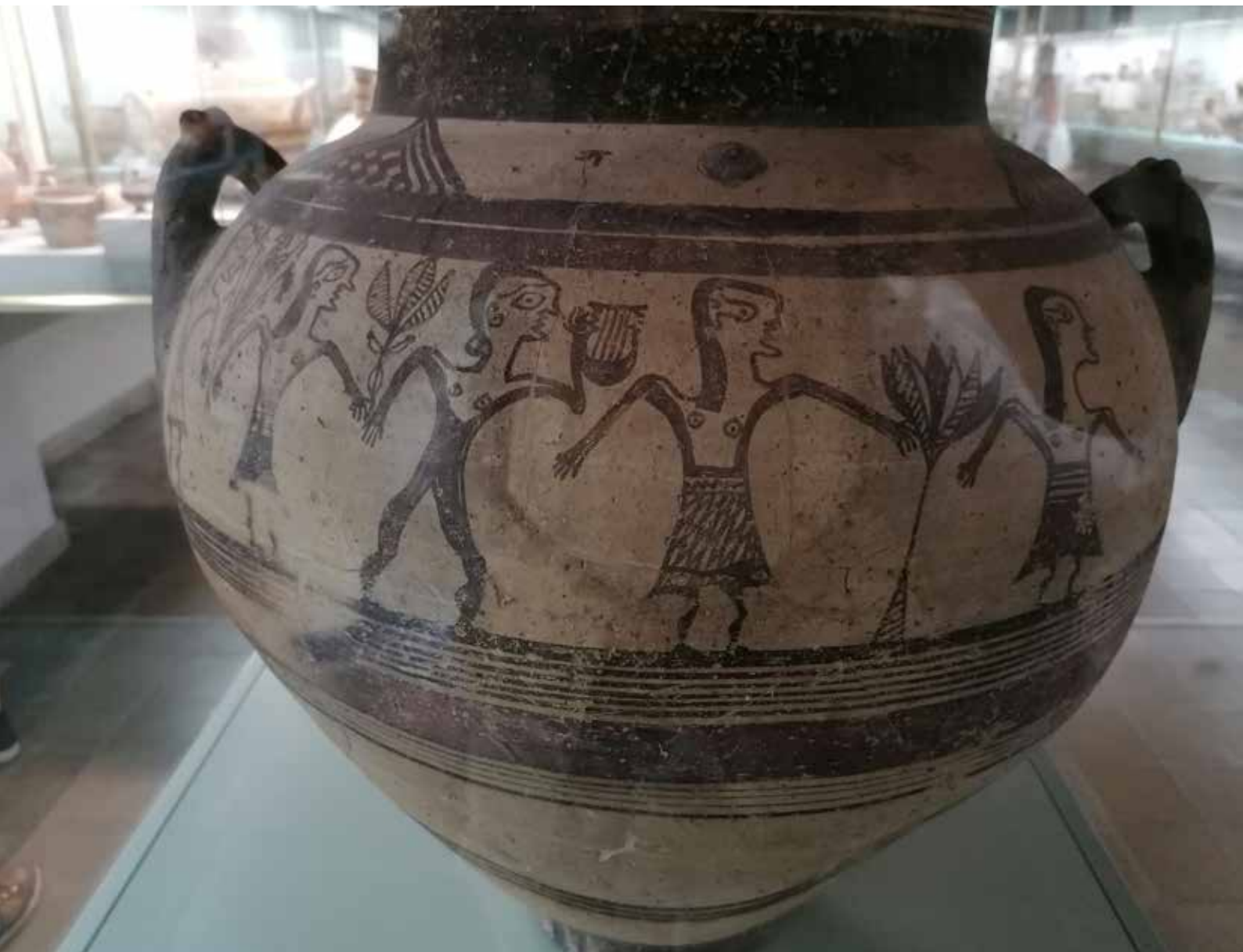

VOLKSKUNST

Driemaandelijks tijdschrift voor de studie en de verspreiding van de Vlaamse volkscultuur

JAARGANG 46 :: NUMMER 3 :: SEPTEMBER 2022

* :: Vlaams Dansarchief :: Vlaams Dansarchief :: Vlaams Dansarchief :: Vlaamse Dansarchief :: Vlaamse Dansarchief :: Vlaams Dansarchief :: Vlaams Dansarchief :: Vlaams Dansarchief :: Vlaamse Dansarchief :: *

* :: Vlaams Vendelarchief :: Vlaams Vendelarchief :: Vlaamse Vendelarchief :: Vlaamse Vendelarchief :: Vlaams Vendelarchief :: Vlaams Vendelarchief :: Vlaams Vendelarchief :: Vlaams Vendelarchief :: Vlaams Vendelarchief :: *

* :: Streekdrachtencommissie :: Streekdrachtencommissie :: Streekdrachtencommissie :: Streekdrachtencommissie :: Streekdrachtencommissie :: *

* :: werkgroep Communicatie :: *

* :: werkgroep Archiveren :: *

* :: tijdschrift Volkskunst :: tijdschrift Volkskunst :: tijdschrift Volkskunst :: tijdschrift Volkskunst :: tijdschrift Volkskunst :: tijdschrift Volkskunst :: tijdschrift Volkskunst :: tijdschrift Volkskunst :: *

**Volkskunst is een uitgave van het
INSTITUUT VOOR VLAAMSE VOLKSKUNST**

IVV is geaccrediteerd door UNESCO als expertisecentrum voor Immaterieel Cultureel Erfgoed

2022

1964

KALENDER

Voor gedetailleerde info over activiteiten, bals, feesten, evenementen en festivals kan je terecht op onze websites:

<https://www.instituutvlaamsevolkskunst.be>
en <https://www.volksdansbals.vlaanderen>

IVV Activiteiten

Algemene Vergadering

Zaterdag 19 november 2022 - Erps-Kwerps

Statutaire Algemene Vergadering IVV vzw.

De leden worden uitgenodigd per brief en/of per e-mail.

IVV Cursussen

Cursus Vendelmonitor 2023-2024

Datums en locaties nog vast te leggen (zie ook blz. 9)

Vendeliersverbroedering 2022

Zondag 27 november 2022 - Herentals

Volledige overzicht op bladzijde 9

IVV Kalender

Alle IVV activiteiten, vergaderingen en cursussen vind je in onze Google-kalender

Bekijk de volledige kalender op onze website

<https://www.instituutvlaamsevolkskunst.be/kalender>

CONTACT

IVV - Secretariaat

Jubellaan 123

2800 Mechelen

+32 15 633499

+32 496 593523

e-post: secretariaat@instituutvlaamsevolkskunst.be

IVV - Zetel

Dorpsstraat 83

9190 Stekene

Web en Sociale Media

URL: <https://www.instituutvlaamsevolkskunst.be>

Facebook: /InstVlaVolk

Twitter: @InstVlaVolk

Info en bestellingen

Je kan terecht op het secretariaat voor alle info, bestelling en aankoop van onze publicaties en proefnummers van dit tijdschrift.

On-line bestellen van publicaties kan via de IVV - Webwinkel:

<https://webwinkel.instituutvlaamsevolkskunst.be>
of per e-post: bestellingen@instituutvlaamsevolkskunst.be

Bank

BIC: KREDDEBB

IBAN: BE14 4163 0794 5183

Ondernemingsnummer

0414 508 714

Foto voorpagina

Dansen en beweging zijn de meest natuurlijke kunstvormen, misschien zelfs de oudste (Alexander Zhembovskyy, Tijdschrift 'Danst' 2022; nr.2: 11). Dansers en muzikant afgebeeld op een amfora uit de periode 850-750 jaar vC. in het Archeologisch Museum in Nikosia (Cyprus).

EDITORIAAL

Parels

De zeldzaamheid der dingen verhoogt hun waarde. Het begrip zeldzaam is relatief. Het heeft ook te maken met het willen zien. Matteüs heeft het over de handelaar die mooie parels zoekt en al zijn bezittingen verkoopt om die ene mooie parel te kopen (Matteüs 13: 45-46). Verwerven en veilig stellen van kostbaar bezit mag evenwel niet primeren boven het uitdragen van de schoonheid eigen aan de parel. Dan komen we terecht bij parels eigen aan volkskunst.

Ze waren er weer deze zomer. Zoals lang verwachte ooievaars streken ze neer op verschillende plaatsen in Vlaanderen. We hebben het over volksdansfestivals. Oneindig veel bescheidener dan Werchter, Tomorrowland of Crammerock. Toch telkens warme gebeurtenissen, letterlijk en figuurlijk, voor wie er bij mocht zijn. Diverse culturen ontdekken en ontmoeten elkaar in een geest van verbroedering. Ook kinderen kregen hun plaats op het grote podium. Tijdens hun optreden kunnen we jong talent spotten: de generatie dansers van morgen.

Een beperkte groep volksmuzikanten en dansers uit de hele wereld samenbrengen lukt ook aardig. We lezen in dit nummer over een dergelijk 'kamp' dat gedurende 10 dagen plaatshad in het hart van het Meetjesland, met enkele optredens waaronder Dranouter.

De volksdansenwereld slaat de handen in elkaar voor cursuswerking. Een dergelijk initiatief vraagt inzet van talent. Weerom een gelegenheid om parels te laten schitteren met het oog op continuïteit. IVV zet zich mee in om via netwerking en expertise de cursuswerking te ondersteunen.

We mochten voor dit nummer een parel van formaat interviewen. Het gaat meer bepaald om Zuster Jeanne Devos, of kortweg Jeanne, zoals zij graag aangesproken wordt. Jeanne werkte 53 jaar lang in India als religieuze. In het interview lezen we hoe zij zich in haar jeugd volkomen thuis voelde op de dansvloer in en rond haar geboortedorp Kortenaken. Zij gebruikte het dansen en zingen eens ze in India werkzaam was, om dienstmeisjes die in erbarmelijke omstandigheden moesten werken en leven tot parels te laten uitgroeien.

Meisjes en jongens laten dansen op de tonen van muziek die vrolijk maakt. Volksdansbals geven ons de gelegenheid om terug aan te knopen bij deze traditie. We krijgen tijdens het najaar ruimschoots de gelegenheid om tijdens weekends te genieten van deze dansavonden vol dynamiek. Op onze webstek vinden we alvast inspiratie (<https://www.instituutvlaamsevolkskunst.be>).

Schoonheid en het onverwachte zijn eigenschappen verbonden met parels. Dat zien we in de natuur. Op de bloemenperken in onze tuin dook hij plots op, zomaar uit het niets, de kaardebol. Hij luistert naar de wetenschappelijk naam *Dipsacus fullunum* L. Hij laat zich bewonderen, maar niet van dicht benaderen door de talrijke stekels op stengels, bladeren en bloeiwijzen. De wetenschappelijke naam is afgeleid van dipsan akeomai (diψan akeomai), ik les de dorst. Deze naam heeft de plant te danken aan de bladeren die aan de basis vergroeid zijn, zodat er een opvangbekken voor regenwater ontstaat. Een dergelijke eigenschap is meer dan welkom in droge tijden. De prachtige lila bloemen beginnen te bloeien in het midden, om dan verder naar boven en onder te evolueren. De plant werd vroeger gekweekt voor het 'kaarden' of het met de hand verwijderen van de vlokwal van de weefsels. Met die laatste eigenschap knopen we aan bij streekdrachten, nog zo'n parel in onze volkscultuur⁽¹⁾.

Meteen dank aan al onze lezers, als parels aan het IVV-halsnoer!

Gert Laekeman

De bloeiende 2 meter hoge kaardebol valt op tussen de andere begroeiing, een parel met traditioneel verleden.

(1) Gids voor geneeskrachtige planten. Kaardebol. Reader's Digest, Amsterdam-Brussel 1979 p.135.

ADVERTENTIE

Zonder drank, genen klank!

Halveer de calorieën, verdubbel het plezier,

met STEPA-bier!

Suikervrij en toch lekker, met Stevia!

Limonades zonder calorieën

12 % korting voor alle volksmuzikanten!

Af te halen in 't Fabriekske, Fabriekstraat 100 te Aarschot

Vooraf afspreken op 016-404049 of info@stepa.be

Vanaf 20 bakken gratis thuisbezorging

Stepaja bvba, Parkbosstraat 3, 3001 Heverlee

www.stepa.be

VOLKSDANS

Heksenketel

dans voor 2 meisjes

Meisjesdansen

Creatie	Nicole Verbist
Muziek	Gebaseerd op de muziek van de Kaloemdans welke door Theophiel Peeters in 1908 in Olen opgetekend werd.
Danspassen	Hoppas, hoppas-met-voorzwaai, huppelpas, hopwisselpas, galoppas, gaanpas, looppas, sluitsprong, sprong-op-beide-voeten
Opstelling	Meisje 1 (M1) in de linker achterhoek, stok, in linkerhand en ketel aan rechterarm. Meisje 2 (M2) in rechter achterhoek, stok in rechterhand en ketel aan linkerarm. Meisjes staan front naar elkaar, hebben een zwarte cape met kap aan waardoor de ketel niet zichtbaar is. Kap over het hoofd getrokken. Ms licht voorover gebogen.
Jaar	2019
Bundel	Niet van toepassing

Uitvoering

Voorspel: beperkt tot eerste tijd van de eerste maat.

Opkomen

A	1-2	Met 3 gaanpassen voorwaarts en rust: M1 L-R-L M2 R-L-R Op de rust de stok op de grond tikken (1).
	3-4	<i>Herhaling A/1-2 maar:</i> M1 R-L-R M2 L-R-L
	5-8	<i>Herhaling van A/1-4, op het einde een 1/4-draai voorwaarts:</i> M1 L-om M2 R-om
A	9-10	Met 2 looppassen en een sprong-op-beide-voeten schuin voorwaarts, dan de stok op de grond tikken (M1 begint met L-voet, M2 begint met R-voet)(2).
	11-12	<i>Herhaling van A/9-10, maar M1 begint met R-voet en M2 begint met L-voet.</i>
	13-14	<i>Herhaling van A/9-10.</i>
	15-16	Ketels neerzetten op ongeveer 1,5 meter van elkaar, eindigend achter eigen ketel, front voorwaarts. Kap afzetten en rug rechten (3).

Figuur 1

B	1-2	Met 3 galoppassen en een sluitsprong uit elkaar. Stok neertikken tijdens sluitsprong (4a).
	3-4	Met 3 galoppassen en een sluitsprong naar elkaar. Stok neertikken tijdens sluitsprong (4b).
	5-6	Met 4 huppelpassen rond de ketels : M1 rtdz; M2 rmdz. Opnieuw achter de ketels eindigen, front voorwaarts (5)

	7-8	Met 4 huppelpassen een 3/4-draai rond. M1 L-om; M2 R-om. M2 wisselt stok van R- naar L-hand. Ms eindigen achter de ketels, front naar elkaar en stokken vast (6). Stokken blijven vertikaal.
B	9-10	Met 3 galoppassen en sluitsprong rmdz (7a).
	11-12	Met 3 galoppassen en sluitsprong rtdz (7b). Op de sluitsprong stok contrapartner lossen, front naar publiek en eigen stok met 2 handen vastnemen (8).
	13-14	Met 4 huppelpassen naar de ketel (9).
	15-16	Roeren in ketel. Op laatste noot: Ms stok in L-hand.
C	1-2	Met 2 hoppaswisselpassen tot midden voor de ketels (10).
	3-4	R-armen inhaken, met 4 huppelpassen 1/2-toer rmdz. Houding lossen (11).
	5-6	Met 2 hopwisselpassen tot naast eigen ketel: Ms passeren elkaar met R-schouder; M2 wisselt de stok naar R-hand (12).
	7-8	Met 4 huppelpassen 1¼-toer rond: M1 L-om, M2 R-om, stok met 2 handen vastnemen. Eindigen front voorwaarts (13).
	9-12	Met 1 gaanpas (stampend uitgevoerd) op elke eerste tel van de maat, schuin voorwaarts, en dreigen met stok naar publiek schuin voorwaarts (14).

Figuur 2

M1 stok in L-hand, M2 in R-hand

B	1-4	Ter plaatse 4 hoppassen-met-voorzwaai, M1 begint met L-voet, M2 met R-voet
	5-6	Met 3 galoppassen en 1 sluitsprong plaats wisselen (M2 gaat voor). Stok neertikken tijdens sluitsprong (15).
	7-8	Met 4 huppelpassen Ms1 R-om, Ms2 L-om (16).
B	9-16	<i>Herhaling figuur 2 B/1 -8 maar M1 begint R, M2 L (M1 voor bij plaats wisselen). Op het eind beiden stok in L-hand (17)(18).</i>
C	1-12	<i>Herhaling figuur 1 C/-1-12 (19)(20)(21)(22)(23).</i>

Figuur 3

M1 stok in L-hand; M2 stok in R-hand

B	1-2	Met 3 galoppassen en 1 sluitsprong M1 naar R; M2 schuin L achterwaarts . Stok neertikken tijdens sluitsprong. (24)
	3-4	Met 4 huppelpassen M1 achterwaarts, M2 voorwaarts (25).
	5-6	Met 3 galoppassen en 1 sluitsprong M1 schuin R voorwaarts; M2 naar R. Stok neertikken tijdens sluitsprong (26).
	7-8	Met 4 huppelpassen M1 1-draai-L-om; M2 1-draai-R-om (27).
B	9-10	Met 3 galoppassen en 1 sluitsprong M1 schuin R achterwaarts; M2 naar L . Stok neertikken tijdens sluitsprong (28).
	11-12	Met 4 huppelpassen M1 voorwaarts, M2 achterwaarts (29).
	13-14	Met 3 galoppassen en 1 sluitsprong M1 L; M2 schuin R voorwaarts. Stok neertikken tijdens sluitsprong (30).
	15-16	Met 4 huppelpassen M1 1-draai-L, M2 1-draai-R (31).
C	1-12	<i>Herhaling figuur 1 C/1-12, maar eindigen naast eigen ketel, Ms front naar elkaar (32).</i>

Figuur 4

Beiden stok in L-hand. Hier een 8-figuur maken

B	1-2	Met 4 huppelpassen tot tussen de ketels. Stok contra vast met R-hand, stokken blijven verticaal (33).
	3-6	Met 4 hoppassen 1-toer rmdz, stok contra lossen (34).
	7-8	Met 4 huppelpassen beweging verder zetten (35).

B	9-10	Met 4 huppelpassen tot tussen ketels, stok contra vastnemen met R-hand, stokken blijven verticaal (36).
	11-14	Met 4 hoppassen 1-toer rmdz, stok contra lossen (37).
	15-16	Met 4 huppelpassen de beweging verder zetten (38). Eindigen front naar publiek (39).
C	1-12	<i>Herhaling figuur 1 C/1-12.</i>

Figuur 5

M 1 stok in L-hand; M2 stok in R-hand

B	1-2	Met 2 hopwisselpassen tot achter ketels. Eindigen front voorwaarts(40).
	3-4	Stok met beide handen vast; Stok op grond tikken : buiten – binnen- voor - achter de ketels.
	5-6	M1 stok in L-hand; M2 stok in R-hand. 2 hoppassen-met-voorzwaai ter plaatse: M1 L-R, M2 R-L.
	7-8	Met 4 huppelpassen 1-draai M1 L-om, M2 R-om (41).
B	9-10	Met 2 hopwisselpassen tot voor de ketels, front eindigend naar elkaar (42).
	11-12	Stok met beide handen vast; Stok op grond tikken: naar publiek, naar achter, over de ketel, voor de ketel.
	13-14	<i>Herhaling figuur 5 B/5-6 (43).</i>
	15-16	Met 4 huppelpassen naar de eigen ketel (44).

Afdansen

D	1-12	M1 zet kap op, neemt ketel aan R-arm en danst af met hopwisselpassen. Na enkele passen merkt ze dat M2 niet volgt; ze draait zich om, tikt enkele keren met de stok op de grond en doet teken naar M2 om te komen. M2 roert nog wat in ketel, ruikt en proeft tot M1 haar aanmaant. Springt recht, zet de kap op, neemt de ketel aan L-arm en loopt snel het podium af, langs dezelfde kant als M1.
----------	------	--

Werken mee aan de publicatie van de Heksenketel

Hugo Bulterijst, Stefaan Haesen, Dirk Janssens, Gert Laekeman, Erwin Steeman, Norbert Van den Abeele (muziekzetting), Machteld Vandenbossche, Nicole Verbist (auteur). (in alfabetische volgorde)

Beeld- en muziekopnamen, de danstekeningen en arrangement voor meerdere instrumenten zijn beschikbaar op aanvraag. De beeldopnamen gebeurden tijdens repetities en hebben een didactische waarde.

VLAAMS DANSARCHIEF - DA

Leden: Gert Laekeman (voorzitter), Koenraad Augustyniak, Hugo Bulterijst, Machteld Van den Bossche en Gudrun Van Eynde.

Contact: wgDA@instituutvlaamsevolkskunst.be

Activiteiten: verzamelen, archiveren en noteren van volksdansen, inrichten van cursussen, publicaties

Vergaderingen: driemaandelijks

HEKSENKETEL (27 KALOEMENDANS)

A BC BC BC BC BD

ARRANGEMENT: Annelies Janssens

A $\text{♩} = 80$ F C7 F F C7 F F C7 F F C7 F

$\text{♩} = 120$

10 F C7 F F C7 F F C7 F F C7 F

B 18 F B $\flat$ B $\flat$ C7 F F F/C F

24 B $\flat$ C7 F 1. 2. D G A D Gsus G D

32 G Gsus D A7 D A7 D A7 D

B 38 F B $\flat$ B $\flat$ F F F/C F B $\flat$ C7 F

D 46 D G A D Gsus G D G A

52 Gsus G D A7 D A7 D C F

VENDELEN

Cursussen

Kennismakingscursus Vendelzwaaien 2022

Zondag 16 december 2022 - Leuven

Op zondag 16 december trekken we naar Leuven voor een nieuwe editie van de Kennismakingscursus. Tijdens deze cursusnamiddag krijg je de basisbewegingen van het vendelzwaaien aangeleerd. Je gaat naar huis met elementaire kennis en twee reeksen die je helemaal kan uitvoeren.

Vendeliersverbroedering

De grote sporthal in Herentals ligt al vast voor de volgende jaren. De verbroedering gaat dus telkens door op de laatste zondag van november. Vendeliers noteren deze datums alvast in hun agenda.

Zondag 27 november 2022 - Herentals

Zondag 26 november 2023 - Herentals

Zondag 24 november 2024 - Herentals

Zondag 30 november 2025 - Herentals

Cursus Vendelmonitor 2023-2024

De monitoren cursus werd nog een jaartje uitgesteld. De drie cursusdagen zullen worden ingepland in het najaar van 2023 en het voorjaar van 2024. Interesse? Neem dan contact op met ondergetekende.

Open Cursusdag Vendelen 2023

Zondag 5 maart 2023 (onder voorbehoud)

Tot binnenkort !

Stefaan Haesen

Zoekertje

We zoeken naar geschikte locaties voor de monitoren cursus (vendelruimte voor ca. 10 deelnemers en een leslokaal) en voor de komende Open Cursusdagen (30 tot 40 vendeliers - grote sporthal)

VLAAMS VENDELARCHIEF - VA

Leden: Herman Oyen, Philip Bogman en Stefaan Haesen (secretaris)

Contact: wgVA@instituutvlaamsevolkskunst.be

Activiteiten: verzamelen, archiveren en noteren van vendelreeksen, inrichten van cursussen, publicaties

Vergaderingen: maandelijks

STREEKDRACHTEN

Tentoonstelling Sits in het kasteel van de Hertog d'Ursel in Hingene, een 18de eeuwse mode met ook sporen in de streekdrachten

Dr. Hist. Henri Vannoppen

In het kasteel van Hingene (gemeente Bornem, provincie Oost-Vlaanderen) loopt van 26 mei tot 9 oktober 2022 de expo 'Print&Paint. 350 jaar bloemen op katoen'. We bezochten deze expo op zondag 19 juni 2022. De expo ging over sits.

1. Het Servandonikasteel van Hingene

Gedurende vier eeuwen was het kasteel van Hingene de favoriete zomerresidentie van de Hertogen d'Ursel. De familie had een stadspaleis in Brussel, het Hôtel d'Ursel, dat in 1960 verkocht werd en vervangen werd door een appartementsgebouw⁽¹⁾. Het kasteel van Hingene was hun zomerverblijf. Het werd in 1973 aangekocht door de gemeente Hingene en kwam in 1994 aan de provincie Antwerpen, die er ook nu de eigenaar van is.

We zitten hier bij de hoogste adel van het land. De oudste zoon d'Ursel, het familiehoofd werd Hertog, de andere leden van de familie Graaf of Gravin. Hertog was de hoogste adellijke titel in de Oostenrijkse Nederlanden, gevolgd door Prins. Sedert 1830 is Prins de hoogste adellijke titel in België. In 1970 telde België nog acht Prinselijke families (Arenberg, de Ligne, de Croy, Caraman-Chimay, de Bethune Hesdigneul, de Lobkowitz, de Merode, Bernadotte) en drie Hertogelijke families (d'Ursel, de Beaufort-Spontin en de Looz-Corswarem). Daar kwamen later nog de Prinselijke families d'Habsbourg-Lorraine in 1978 en 1983 en de Poolse familie Swiatopelk-Czetwertynski in 2007 bij. De Bethune Hesdigneul stierf uit. De Zweedse Prins Carl Bernadotte (+2003), broer van Koningin Astrid, kreeg in 1938 de persoonlijke titel van Prins. Ook de Prinsen van Waterloo, afstammelingen van Wellington, rekent men soms nog tot de Belgische adel alhoewel het Britse Lords zijn⁽²⁾. Prins Michel Sapieha-Kodenski, die in Sterrebeek woont, de grootoom van Koningin Mathilde, behoort niet tot de Belgische adel. De hoge adel in België omvat in 2022 een twaalfstal families. De Hertogen d'Ursel behoorden tot de 'Salon Bleu' en dat was niet alles. De huidige tiende Hertog Stéphane d'Ursel volgde in 1989 zijn vader op als hoofd van de familie. Hij woont nu in Panama.

We wandelen als goede toeristen even door Hingene. In de kerk van Hingene, ingehuldigd in 1906, heeft men de hertogelijke tribune en de grafkelder van de Hertogen d'Ursel. In de kerk vinden we ook negen obiits of rouwborden van de familie d'Ursel vanaf 1904. We zitten dus in een adellijke kerk⁽³⁾.

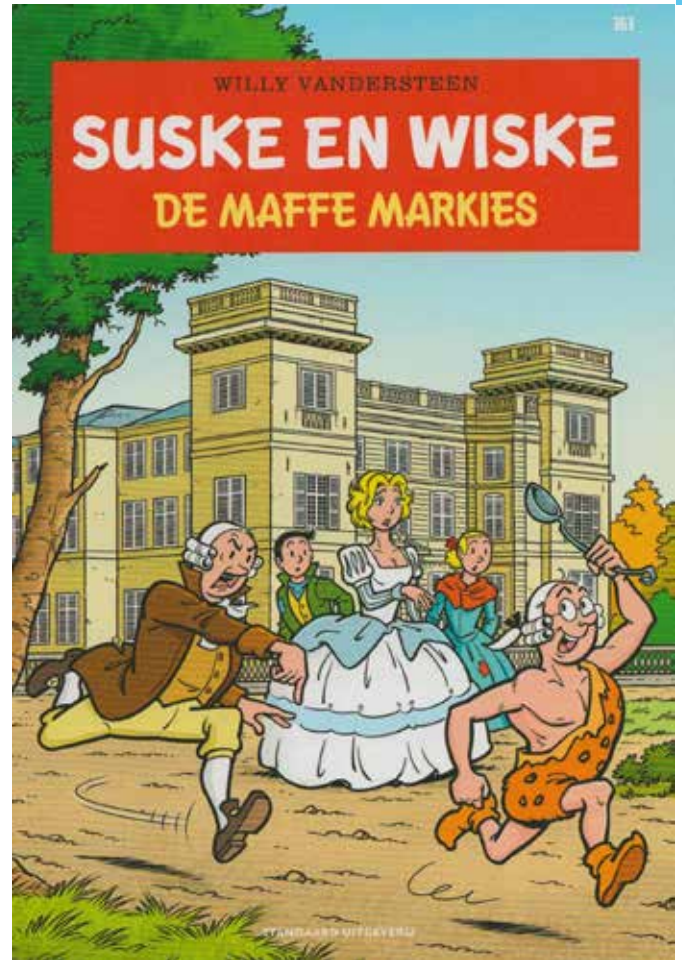
We wandelen naar het kasteel van Hingene. Charles tweede Hertog d'Ursel, liet het kasteel van Hingene herbouwen in 1761 door de bekende architect Giovanni Niccolo Servandoni, die ook de architect was van het kasteel van Sterrebeek, gelegen achter de kerk.

Afbeelding 1.

Afbeelding 2.

Afbeelding 3.

In Hingene moet je ook de Notelaer gezien hebben. Wolfgang-Willem, de derde Hertog van Ursel (1750-1814) liet in 1792 De Notelaer in Hingene bouwen. Men noemde dit het Belvédère aan de Schelde. Beneden had men de woning voor de veerman en een herberg en op de verdieping had men een Italiaans salon met Scheldezicht voor de Hertogen ⁽⁴⁾.

2. Het buitenverblijf van de Hertogen d'Ursel

Wie zijn nu die Hertogen d'Ursel? Daarvoor moeten we teruggaan naar de familie Schetz. De familie Schetz is een Duitse familie, die in Antwerpen terecht kwam. Erasmus Schetz (+1550) kwam vanuit het Rijnland naar Antwerpen. De familie werd in 1527 in de adel opgenomen en verwierf in 1545 de heerlijkheid en het kasteel van Grobbendonk. Gaspard Schetz (+1580) erfde Grobbendonk en kocht Wezemaal, Heist en Hingene. Hij huwde Catharina van Ursel. Ursel was een dorp in Oost-Vlaanderen. Gaspard Schetz werd opgevolgd door zijn zoon Conrad Schetz (+1632), Heer van Hingene en Baron van Hoboken. Hij werd geadopteerd door zijn tante Barbara van Ursel en hij nam haar naam over. Het werd Conrad van Ursel. De titel was gebonden aan een grondgebied, een beschermd familiaal vermogen. Hoe groter het geheel, hoe hoger de titel. Men wenste geen versplintering van het domein onder het Ancien Régime.

Conrad van Ursel junior (+1659) werd in 1638 Rijksgraaf. Zijn kleinzoon Conrad-Albert van Ursel (+1738) werd de eerste Hertog d' Ursel. Keizer Karel VI benoemde hem in 1717 tot Hertog van Hoboken. De titel ging over bij eerstgeboorterecht. De Hertog maakte deel uit van de Staten van Brabant, de standenvertegenwoordiging. In de Staten zetelden drie standen (hoge geestelijkheid, adel en steden). De adel vormde de tweede stand. In 1688 werd bepaald dat adel om lid te zijn van de Staten van Brabant tot de kapitteladel moest behoren. Men moest tenminste acht adellijke kwartieren of acht adellijke overgrootouders hebben, een voorwaarde die men stelde om in een adellijk stift (klooster) opgenomen te worden. De tweede stand werd verdeeld in drie groepen; de baronnen, de graven en markiezen, en de prinsen en de hertogen zoals Conrad-Albert d'Ursel⁽⁵⁾.

3. Een democratische derde Hertog d'Ursel

Wolfgang-Willem, de 3de Hertog van Ursel (1750-1814) had een militaire blitscarrière: luitenant in 1768, kapitein in 1770 en luitenant-generaal in 1784. Hij vocht in het Oostenrijkse leger tegen de Turken tijdens de campagne in het Banaat van Temesvar in 1787-1789. In 1789 nam hij Belgrado in. Keizer Jozef II hield hem ver weg van de Oostenrijkse Nederlanden omdat hij te populair werd, Wolfgang-Willem, de derde Hertog d'Ursel, speelde een

belangrijke rol in de Brabantse omwenteling bij de Vonckisten samen met zijn echtgenote Flora van Arenberg (1752-1832), de dochter van de Hertog van Arenberg en de zuster van de 'Blinde Hertog', ook een Vonckist. Hij behoorde tot de Vonckisten of de democraten en stond tegen de Statisten of Conservatieven. De meeste edellieden waren Statisten. De familie d'Ursel werd verraden door een wijnhandelaar. De Brusselse politie liet een aantal leden van Pro Ara et Focis achtervolgen. Zo werd Philippe Secrétan, de Zwitsers huisleraar van Charles Joseph d'Ursel aangehouden. Hij verklaarde dat Flora van Arenberg, Hertogin d'Ursel, belangrijke documenten had gekopieerd nl. het aanvalsplan tegen de Oostenrijkse regering en het ontwerp van een nieuwe grondwet. Flora van Arenberg werd op 28 oktober 1789 aangehouden in het kasteel te Hingene en onder huisarrest geplaatst in het Hôtel d'Ursel. De Hertog d'Ursel nam de arrestatie van zijn vrouw Keizer Jozef II zeer ten kwade. Heel wat Vonckisten werden gearresteerd. Op 4 januari 1790 werd de Hertog d'Ursel te Brussel als een held ingehaald. Op 31 mei 1790 werd hij echter gearresteerd op het kasteel van Lochristi en opgesloten in de abdij van Baudelo te Gent. Hij kon ontsnappen en vluchtte met zijn gezin naar Parijs. Hij wilde bij de Brabantse Omwenteling niet laten schieten op het volk, wat hem door Keizer Jozef II kwalijk genomen werd⁽⁶⁾.

Afbeelding 4.

Afbeelding 5.

4. Burgemeester van Brussel, minister van openbare werken en Orangist

Charles-Joseph, 4de Hertog d'Ursel (1777-1860), zoon van het Vonckisten-Hertogenpaar werd burgemeester van Brussel van 1809 tot 1815 onder Napoleon en minister van waterstaat en openbare werken van 1815 tot 1819 onder Willem I. In 1830 bleef de familie Orangist of pro-Hollands evenals de Prinsen d'Arenberg. In 1834 werden de vier beste paarden van de Prins van Oranje (de latere Koning Willem II van Nederland) in Tervuren verkocht door een aantal Orangisten zoals de vierde Hertog d'Ursel.

5. De Salon Bleu

We volgen de Hertog d'Ursel naar het 'Salon Bleu'. Aan het Hof te Brussel was na 1831 het 'Salon Bleu', de blauwe salon, die dienst deed als troonzaal waarin de Koning bij de opening van de grote Hofbals of bij belangrijke officiële bezoeken een beperkt gezelschap ontving, de kruim van de Belgische adel. Dit salon was door Koning Leopold I voorbehouden aan de volgende adellijke families die de Prinselijke of de Hertogelijke titel droegen of gedragen hadden: Arenberg, Croy, de Ligne, d'Ursel, de Beauafort, de Merode-Westerlo (Rubempré), Rheina-Wolbeck en Caraman-Chimay. De titel van Prinsen van Rheina-Wolbeck werd zowel opgeëist door de Hertogen van Looz-Corswarem als door de Graven de Lannoy. Hier waren tevens de Voorzitters van Kamer en Senaat met hun echtgenoten, de Grootmaarschalk van het Hof en de Grootmeester van het Hof van de Koningin met hun echtgenoten toegelaten. Ten persoonlijke titel hadden de Graven de Mercy-Argenteau, O' Sullivan de Grass, de Jonghe d'Ardoye en de Baronnen d'Anethan, Nothomb en Beyens samen met hun echtgenoten toegang tot het 'Salon Bleu'. In 1855 was er een incident in de 'Salon Bleu'. Een jongere zoon van de Prinsen van Arenberg wou geen voorrang geven aan de oudste zoon van de Prinsen de Ligne. In 1855 bepaalde Koning Leopold I dat men voor het 'Salon Bleu' de voorkeur gaf aan de familiehoofden. Arenberg bleef weg. Men omschreef het 'Salon Bleu' als "une caste spéciale, primant les autres familles". Hier kwamen alleen de eersten van het land zoals de Hertogen d'Ursel binnen. Het laatste Hofbal in België had plaats in 1958, bij expo'58⁽⁷⁾.

Afbeelding 6.

6. Wat is sits?

In het kasteel van de Hertogen d'Ursel van Hingene wordt nu heel wat sits tentoon gesteld. Maar wat is nu eigenlijk sits? Sits is een handbeschilderde stof. Het was een soort katoen, die vanaf de 17de eeuw ingevoerd werd uit Voor-Indië (nu India). Het waren dure stoffen. Sits was mooi maar ook praktisch. De gekleurde onderdelen van sits konden gewassen worden zonder dat ze vervaagden, wat niet mogelijk was bij bedrukt linnen.

7. Sits aangevoerd door de Verenigde Oostindische Compagnie in de 17de eeuw

De Verenigde Oostindische Compagnie voerde een levendige handel in sits. Vrij snel werden er ook sitsdrukkerijen in Europa gevestigd, de eerste in Amersfoort in Nederland. In de 17de eeuw telde Amsterdam 30 sitsdrukkerijen. In de 17de eeuw was sits beschilderd met bloemen. Het had ook een exotisch uitzicht. De rijke burgerij droeg dit. Ze liet er Japanse rokken en damesjassen van maken.

Afbeelding 7.

8. Sits in de streekdrachten van Nederland in de 18de eeuw

Door de Europese sitsdrukkerijen werd sits in de 18de eeuw voor iedereen bereikbaar. Dit materiaal werd vooral populair in de noordelijke kuststreken van Nederland en langs de Zuiderzee.

De katoentjes waren zeer populair en dat om 3 redenen. Ze waren goedkoop denk maar aan de slavenarbeid op de katoenplantages in Amerika. We zitten in de eerste Industriële Revolutie, het stoomtijdperk, en katoentjes waren bestand tegen de nog vrij primitieve machines. Katoen was rond 1750 in de mode en wat doe je tegen een vrouwenmode?

Op het einde van de 18de eeuw was sits eigenlijk alledaags geworden. Het bonte katoen was geen succes meer omdat de nieuwe mode eenvoudig en witte stoffen voorschreef.

Als 'verzonken cultuurgood' bleef sits zich handhaven in de streekdrachten, bijvoorbeeld in de zondagse vrouwenkledij van Hindeloopen. De vrouwen droegen bij feesten een kort jakje of een 'kassakijntje' of een getailleerde lange mantel, de 'wentke'. Beiden zijn in 1750 nog altijd uit sits. Voor feesten had men de kleuren rood en groen. Voor de bruidsdracht was de sits wit met rode bloemenranken, 'melk en bloed' genoemd. Bij rouw had men sits met blauwe bloemen op een witte fond. Sits werd verwerkt in rokken en jassen van de Friese streekdrachten. We vinden het ook in de streekdracht van Marken en Bunschoten-Spakenburg.

Afbeelding 8.

9. De tien stadia om sits te maken

Het maken van een sits was bijzonder gecompliceerd en tijdrovend. De Indische textielontwerpster Renuka Reddy uit Bangalore legde in 10 stadia de werkwijze uit:

- 1. Het katoenen doek werd voorbehandeld met buffelmelk en myrobalan, een tropische vrucht, die looistoffen bevatte. Myrobalan, is een soort van Terminalia, een geslacht van grote bomen, inheems in Zuid-Azië van India en Nepal, van oost tot zuidwesten van China, en in het zuiden tot Sri Lanka, Maleisië en Vietnam. De contourlijnen tekent men met ijzerbeits, dat reageert met looistoffen, zodat er zwarte lijnen ontstaan. De rode lijnen kleurde men met een aluminiumbeits, roodgekleurd met sappanhout. Sappanhout was het hout van *Caesalpinia sappan*, dat een rode kleurstof bevat en als kleurmiddel wordt gebruikt. Men sprak ook van Brazielhout, dat van een soortgelijke boom kwam.
- 2. Het doek werd grondig gewassen in stromend water en geverfd in een meekrapbad, dat langzaam werd opgevoerd tot 80° C. De achtergrond werd dof roodachtig.
- 3. Om de ongewenste achtergrondkleur te bleken werd het geverfde doek 's nachts in schapenmest ondergedompeld en overdag aan het zonlicht blootgesteld. Na een week was de achtergrond wit gebleekt.
- 4. Het doek werd dan behandeld met stijfsel. De fijne lijntjes, die wit moesten blijven, werden met was geschilderd.
- 5. Alle delen, die niet blauw geverfd moesten worden, werden met was bedekt.
- 6. Het met was behandelde doek herhaaldelijk onderdompelen in een bak met de natuurlijke kleurstof indigo tot men het gewenste blauw bereikte. Natuurlijke indigo wordt vooral gewonnen uit plantensoorten van het geslacht Indigofera (in het bijzonder *Indigofera tinctoria*), die in de tropen voorkomen. Indigo was in de 19de eeuw een van de belangrijkste exportproducten van India.
- 7. Het doek werd opnieuw behandeld met myrobalan en buffelmelk.
- 8. Na het wassen in stromend water het doek opnieuw verven in een meekrapbad.
- 9. Stap 3 herhalen.
- 10. Het doek behandelen met buffelmelk voor het aanbrengen van de uiteindelijke kleur. Gele en blauwe gedeelten, die groen moeten worden, verven met een gele kleurstof gemaakt van gedroogde granaatappelschil gemengd met aluin⁽⁸⁾. De granaatappel (*Punica granatum*) was oorspronkelijk afkomstig uit Perzië. Aluin werd gewonnen in bepaalde berggebieden in Klein-Azië.

Afbeelding 9.

10. Braziliëhout

Braziliëhout was 3 eeuwen lang de belangrijkste grondstof voor rode verf. Omstreeks 1400 luidde de Latijnse vorm *brasiliium*. Dit was in het Spaans en Portugees overgenomen als *brasil*.

Hoe dan ook, de *Caesalpinia crispera*, zoals de wetenschappelijke naam van deze circa vijftien meter hoge boom luidt, werd in Brazilië in grote blokken gezaagd en naar tal van Europese landen uitgevoerd. Het was een hele klus om er vervolgens verfstof van te maken. Het rode kernhout was bikkelhard. Vanaf de 16de eeuw werd het schaven of raspen ervan gedaan door misdadigers in speciaal daartoe opgerichte rasphuizen. Deze tuchthuizen maakten grote indruk op reizigers die ons land bezochten, vooral omdat de gedetineerden helemaal rood zagen van het zaagsel. Later werd het hout in molens gemalen, de braziliëmolens. De houtpulp werd vervolgens behandeld met kokend water, wijngeest en aluin, tot er een heldere purperrode verfstof aan kon worden onttrokken. Tot halverwege de 19de eeuw leverde het braziliëhout, samen met andere roodhout-bomen, de verfstof waarmee wollen, katoenen en zijde stoffen werden gekleurd.

11. Meekrap

Meekrap (*Rubia tinctorum*) werd ook wede genoemd. Omstreeks 1300 komen de eerste vermeldingen van meekrapteelt in Vlaanderen voor, in de polders rond Brugge. Vanaf de 14e eeuw komt meekrap in Nederland voor, vooral op de goed bemeste kleigronden van Zeeland en de Zuid-Hollandse eilanden. Nadat de wortels van de driejarige meekrapplant in de maanden september tot november waren gedolven, werden ze opgeslagen in meekrapstoven die in de onmiddellijke nabijheid van de meekrapvelden waren gelegen. Een meekrapstoof bestond uit drie gedeelten: een schuur (de koude stoof) waarin de wortels bij aankomst werden gestort; een droogtoren waarin een oven aanwezig was die voor een snelle droging zorgde en waarin de wortels werden gezuiverd, en een stamphuis waarin de wortels werden verpulverd met behulp van grote stampers die met paardenkracht werden aangedreven. Vanwege de hoge investeringskosten hadden meerdere boeren (meestal zestien) samen één meekrapstoof, een zeer vroege vorm van landbouwcoöperatie. Het meekrappoeder werd verhandeld op de stapelmarkt van Rotterdam. Vandaar werd het verfpoeier verkocht aan ververijen en katoendrukkerijen. Het poeder kan in direct gewonnen vorm al gebruikt worden voor het kleuren van textiel, maar dat krijgt dan een wat fletse oranje kleur.

Afbeelding 10.

Afbeelding 11.

Afbeelding 12.

Afbeelding 13.

12. Katoendrukkerijen

Katoendrukkerijen kwamen ook bij ons voor. In Gent had men de katoendrukkerij Voortman, in Antwerpen had men de katoendrukkerij Dambrugge. Keizerin Maria-Theresia gaf de firma Dambrugge een monopolie van 25 jaar. In haar glorie tijd had Dambrugge 1200 personeelsleden in dienst.

13. Sits voor sjalen, jakken, kraplappen en zelfs als voorloper van het behangpapier

Sjaals waren in de 18de eeuw een onderdeel van de vrouwengarderobe. Voor de rode, zwarte en violette kleuren werd meekrap gebruikt, voor de lichtblauwe indigopasta. Ze werden verkregen via beitsdruk. Men gebruikte ook gesneden drukblokken liefst uit perelaar en natuurlijk ook drukpasta's.

De dienstmeid droeg in de 18de eeuw een zondagse jak, een wollen blauwe rok, een geruite schort en een fichu. Een fichu was een grote, vierkante halsdoek die door vrouwen wordt gedragen om de lage halslijn van een lijfje te vullen. Voor de jak werd ook sits gebruikt.

De vrouwenkledij was in de 18de eeuw vrijwel altijd gedecolleteerd. Mooie japonnen hadden gewoonlijk een lage halslijn. De rijkere dames gebruikten een 'fichu'.

In de zedige streekdrachten zoals in het scherpe puriteinse calvinistische Friesland werd het decolleté bedekt met een kraplap. De kraplap ontstond uit de onderkleding waarbij deze het decolleté van de vrouw bedekt. In het Fries wordt de kraplap 'onderst' genoemd. De kraplap ontstond in de 17de eeuw. Jan Steen schilderde op het schilderij 'Het Sint-Nicolaasfeest' een meisje met een vroege vorm van kraplap. In Staphorst (provincie Overijssel, Nederland) is de kraplap een vierkante lap die loopt van onder de hals tot aan het midden. Over de kraplap werd daar de geruite omslagdoek gedragen. In Bunschoten-Spakenburg (provincie Utrecht, Nederland) liep de kraplap breed uit over de schouders.

In Urk (provincie Flevoland, Nederland) is de kraplap voorzien van kleurrijk borduurwerk. In Zeeland werd de kraplap beuk genoemd. In Zeeland bestaat de beuk al sinds de 17de eeuw uit twee delen, die op één schouder aan elkaar genaaid zijn en op de andere schouder door een haak en een oog aan elkaar bevestigd worden. Kraplappen werden vaak gemaakt uit kleurige materialen zoals sits. In Hindeloopen (provincie Friesland, Nederland) was de zondagse kledij van de getrouwde vrouw uit sits.

Sits werd ook gebruikt als wandbespanning in kastelen zoals dat van Hingene. Het was dan eigenlijk luxueus behang. Ook spreien werden uit sits gemaakt.

Besluit

Al die toepassingen van sits vind men op de expo in het kasteel van Hingene. De Hertogen d'Ursel hebben er gretig gebruik van gemaakt en hebben ons rondgeleid door hun geschiedenis en in hun milieu. We hebben ervan genoten.

Bibliografie

- (1) K.DE VLIÉGER-DE WILDE en S.MIGOM. Hôtel d'Ursel 1590-1960.
- (2) H.VANNOPPEN. Een nieuwe heemkundige kijk op de adel in Vlaanderen-Ons Heem, 1998, nr. 2, p. 91.
- (3) J.BUNGENEERS e.a. Op maat van de hertog. De bouw van een nieuwe kerk voor Hingene (1872-1906) (Kasteel d'Ursel. Historische Publicatie 3). Antwerpen, 2006.
- (4) J.DE VLIÉGER-DE WILDE. Voor hertog en veerman. Het paviljoen De Notelaer in Hingene. (Kasteel d'Ursel. Historische Publicatie 4). Antwerpen, 2010.
- VZW DE CASTELEYN. Het kasteel van Hingene. Het Streekboek, 1991.
- (5) H.VANNOPPEN. De familie d'Udekem d'Acoz. Een verhaal dat begint in Brabant of hoe Prinses Elisabeth Thérèse Marie Hélène een Midden-Brabantse roots heeft -Midden-Brabant, winternummer 2001, p.7, p. 26.
- (6) B.DAEMS en B. D'URSEL. Tussen Salon en Strijdtoneel. De militaire carrières van de hertogen van Ursel (1665-1804). (Kasteel d'Ursel. Historische Publicatie nr. 2). Antwerpen, 2005.
- (7) L.ROBYNS DE SCHNEIDAUER. Folklore Nobiliaire. Coutumes héraldiques et féodales belges-Le Folklore Brabançon, 1938, p. 373-374.

H.VANNOPPEN. Een nieuwe heemkundige kijk op de adel in Vlaanderen-Ons Heem, 1998, nr. 2, p. 87.

H.VANNOPPEN. De geschiedenis van het adellijk geslacht van Arenberg-Midden-Brabant, 2008, nr. 3, p. 5.

(8) Catalogus van de expo 'Print & Paint' in Hingene. Antwerpen, 2022.

Illustraties

1. Het kasteel van Hingene door J.B. Madou
2. De Notelaer te Hingene
3. Het kasteel van Hingene in Willy Vandersteen. 'Suske en Wiske. De Maffe Markies'
4. Wolfgang-Guillaume, derde Hertog d'Ursel, een Vonckist
5. Charles Joseph de vierde Hertog d'Ursel en zijn echtgenote Luisa Ferrero-Fieschi, Prinses de Masserano
6. Flora d'Arenberg, Hertogin d'Ursel, met haar 3 kinderen
7. Sits
8. De streekdrachten van Marken in Nederland
9. Het tiende stadium van de sits
10. De dienstbode met jak, rok, schort en fichu in 1820 op de expo te Hingene
11. Jak, rok en fichu uit de 18de eeuw op de expo in Hingene
12. De streekdracht van Spakenburg in Nederland met kraplap
13. Poppen met streekdracht van Hindeloopen in Nederland. Links een jong meisje in werkkledij en rechts een getrouwde vrouw in zondagse kledij met sits

STREEKDRACHTENCOMMISSIE - SD

Leden: Henri Vannoppen (voorzitter), Etienne Vankeirsbilck, Maria Rütten

Contact: wgSD@instituutvlaamsevolkskunst.be

Activiteiten: bezoek tentoonstellingen, voordrachten, publicaties

Vergaderingen: niet op regelmatige tijdstippen

COMMUNICATIE

Webwinkel

In de IVV webwinkel koop je makkelijk en snel alle beschikbare publicaties. Je betaalt veilig on-line en je bestelling wordt zo snel mogelijk verzonden.

<https://webwinkel.instituutvlaamsevolkskunst.be>

WERKGROEP COMMUNICATIE - CM

Leden: Stefaan Haesen (voorzitter), Johan Lambrechts en Gert Laekeman

Contact: wgCM@instituutvlaamsevolkskunst.be

Activiteiten: tijdschrift Volkskunst, huisstijl, folders, affiches, opmaak publicaties, webstek, webwinkel

Vergaderingen: driemaandelijks

ARCHIVEREN

Archieven in Bewaring - AiB

De gehele of gedeeltelijke archieven van onderstaande archiefvormers worden door IVV beheerd en in samenwerking met Kadoc bewaard in geconditioneerde en aangepaste ruimtes bij Kadoc in Leuven.

00 - Instituut voor Vlaamse Volkskunst - IVV

01 - Renaat Van Craenenbroeck - RVC

02 - Walter De Decker - WDD

03 - Familie D'Haese - DHA

04 - Renaat Van Overbeke - RVO

05 - Fred Engelen - FEN

06 - Fik Van Velthoven - FVV

07 - Etienne Vankeirsbilck - EVA

08 - Yolanda Wils - YWI

09 - Felix Proost - FPR

10 - Alfons Van der Linden - AVL

11 - Wim en Katelijne D'Hollander - WKD

12 - Marc De Maertelaere - MDM

13 - Volkskunstgroep De Mandoerse - MAN

14 - Sus Geens en IVV - SGI

15 - Liza Bonnyns-Huysmans - LHU

16 - Lou en Renaat Schraeyen - Van Bets - SVB

17 - Frans Jacob - FJA

18 - Vlaamse Volkskunstgemeenschap - VVG

19 - Josee Elst - JEL

20 - Verbond Limburgse Volksdansgroepen VLVG - VLG

21 - Robert Verbeke - RVE

JOUW ARCHIEF

- :: Je verhuist?
- :: Je gaat kleiner wonen?
- :: Je verwerft een archief?

Maar ...

wat doe je met je archief?

IVV biedt de mogelijkheid tot:

- professionele bewaring
- inbewaargeving of schenking
- archief kan steeds geraadpleegd worden
- inventarisatie door IVV
- ontsluiting

Alles wordt vastgelegd in een overeenkomst tussen jou en IVV.

We werken samen met KADOC in Leuven.

Voor meer info:

<https://www.instituutvlaamsevolkskunst.be/watmetmijnarchief>

Wat met jouw archief?

Meer info: <https://www.instituutvlaamsevolkskunst.be/watmetmijnarchief>

De bladwijzer is aan te vragen op het secretariaat

WERKGROEP ARCHIVEREN - AR

Leden: Stefaan Haesen (voorzitter), Johan Lambrechts en Gert Laekeman

Contact: wgAR@instituutvlaamsevolkskunst.be

Activiteiten: inventarisatie en beheer AiB, werving en opvolging

Vergaderingen: tweemaandelijks

INTERVIEW

Een gesprek met Jeanne Devos, de zuster met kuiltjes in haar wangen

Zuster Jeanne Devos? Dan denk je onmiddellijk aan India, aan scholen met doven en blinden. Dan zie je de voorvechtster van de kinderdienstmeisjes in India voor je. De zuster met een sobere sari als kloosterhabijt. Zonder franjes of tralala. De 'Blijde Boodschap' in levende lijve.

Marianne Thijssen, van 2014 tot 2019 Europees Commissaris voor Werk en Sociale Zaken, tekende haar sterk en krachtig in één zin: "Als je verandering wil brengen, heb je mensen nodig die durven inbeuken op vastgeroeste structuren. Zo iemand is Jeanne."

En zo kent iedereen zuster Devos, de zuster met een rijk sociaal verhaal. Maar ooit ook een meisje dat van volksdansen hield ... in een tijd dat dansen door meisjes voor velen 'zondig' was.

Hierover wilden we natuurlijk meer weten! Dus trokken we onze dansschoenen ... euh ... onze stoute schoenen aan en gingen naar De Jacht in Heverlee. Twee uur lang leidde zuster Devos ons door haar jeugd in Vlaanderen en haar leven in India. En neen, het volksdansverhaal ging niet over optredens of over juiste of foute danspassen. Volkskunst is immers veel meer. Verrassend wat zij erover vertelde!

Respect

Ik sliep, en droomde dat het leven vreugde was; ik ontwaakte en zag: het leven is plicht; ik werkte en zie: de plicht is vreugde!

Rabindranath Tagore

"Goeiemorgen zuster"

Zuster Jeanne Devos heet me welkom op de bordes van De Jacht, het klooster in Heverlee, aan de rand van het Meerdaalwoud. De ontvangst is hartelijk en direct.

"Geen titels", zegt ze. "We noemen mekaar bij onze voornaam, een teken van waardigheid en respect voor het unieke van ieder mens. Als een dienstmeisje met haar voornaam aangesproken wordt, verdient zij evenveel respect als haar werkgever die dan ook met zijn voornaam moet aangesproken worden."

Daar sta ik dan, een eenvoudige afgevaardigde van het IVV die een gesprek wil voeren over volkskunst, naast een genomineerde voor de Nobelprijs. Naast een Vrouw, een Dame, eentje om met hoofdletter te schrijven. Niet naast 'zuster Devos', maar naast Jeanne.

Een kwartiertje later komt Gert toe. Zelfs in de vakantieperiode speelt de Ring rond Brussel hem parten. Ook hij wordt hartelijk begroet en ook voor hem: geen titels.

Jeanne vindt het belangrijk. Ze vertelt hoe tijdens een les in het lager onderwijs op een zekere dag barones de Bonhomme op bezoek kwam. Een barones! "We werden verplicht recht te staan om haar te groeten. Toen ik dat nadien thuis vertelde, zei onze vader categoriek dat ze dan in het vervolg ook voor de poetsvrouw moesten rechtstaan." Boerenwijsheid van de bovenste plank om nooit te vergeten Tot vandaag bewaart Jeanne het diep in haar hart.

Haar verhaal is niet uitverteld ... Want wanneer de poetsvrouw de volgende dag in de klas kwam, stond Jeanne spontaan recht. Zuster Nazarie - een heel braaf mens en zoals alle zusters toen heel erg op orde gesteld - begreep die vorm van respect niet en kleine Jeanne vloog buiten! Ontstond toen in het tweede leerjaar haar reputatie van 'deugniet' en 'koppigaard'?

Naar school

Jeanne groeit op in Kortenaken in een gezin met negen kinderen. Vader Louis en moeder Maria zijn landbouwers. Ze pachten van barones Caroline - ja, de barones die op bezoek kwam in de school - een boerderij en gronden van om en bij de 50 ha. De boerderij ligt niet in het centrum van Kortenaken en om naar school te gaan, moeten de

kinderen elke dag zowat 40 minuten wandelen. Over en weer. Door weer en wind.

In het zesde leerjaar doet Jeanne haar eerste communie en zegt ze dat ze missionaris wil worden, in India. In het boek 'Alsof de Weg ons zocht' vertelt ze hierover. "Sinds in de lagere school een missionaris eens over India was komen spreken, hadden de mystiek en de cultuur van dat land iets geraakt in mij dat ikzelf moeilijk kon beschrijven. Sindsdien had ik iets met India. Misschien was het zoiets als voorbestemdheid. Of Karma."⁽¹⁾

Na die vakantie verlaat Jeanne voor het eerst haar dorp en gaat ze naar de middelbare school. Op internaat! Net zoals haar moeder en haar oudere zussen wordt dat het Heilig-Hartinstituut in Heverlee.

Ze heeft het moeilijk. Ze mist er de warmte van thuis, ze mist haar burens, ze mist haar dorp.

"We groeiden niet op in het eigen kleine wereldje van het gezin, maar met een groot verantwoordelijkheidsgevoel voor onze hele omgeving. Zonder het ver te gaan zoeken. Engagement begon in de klas, in de school, in het dorp en hoe je daar met anderen omging."

Gelukkig is er de jeugdbeweging. Ze sluit aan bij de VKSJ, de Vrouwelijke Katholieke Studerende Jeugd. Daar komt haar heimwee naar huis tot rust én vindt ze een zinvolle activiteit. Eerst als lid, daarna - geëngageerd als ze is - 'klimt' ze op naar de top. In het tweede middelbaar krijgt ze al de verantwoordelijkheid over een groep van acht meisjes. Op het einde van de middelbare school is ze de algemene leidster van de VKSJ in de landbouwhuishoudschool van Heverlee.

Na haar middelbare studie blijft ze hangen op de Heverleese campus: voor de opleiding regentaat landbouwhuishoudkunde. Meer dan ooit wil ze zich inzetten voor anderen en ook in de jeugdbeweging blijft ze heel actief. In die periode begonnen jeugdbewegingen zich kritisch op te stellen voor wat er in de wereld gebeurde en legden ze meer en meer het accent op meer maatschappelijk engagement. In het laatste jaar van haar opleiding wordt Jeanne algemeen leidster van de VKSJ, van heel Heverlee. Ze is nu verantwoordelijk voor zes afdelingen.

In de jeugdbeweging leert ze de volksdansen kennen. Logisch: volksdansen was toen immers niet weg te denken uit elke jeugdbeweging. Op vergaderingen en tijdens de zomerkampen werd er altijd tijd voor gemaakt. Haar VKSJ creëert zelfs een eigen dansje: 'Ik ben van de bergen'.

Tijdens haar studies in Heverlee leert Jeanne ook Rabindranath Tagore kennen. Haar bron over India. Ze houdt van zijn mystieke teksten en geraakt nog meer in de ban van het land, van zijn uitgestrektheid, zijn natuur, van al het mooie dat er te vinden is. Geen enkele van haar brieven vertrekt zonder een openingszin met een van zijn versregels.

Ook na haar studies blijft Jeanne nog in Heverlee. Ze krijgt een job aangeboden in het Heilig-Hartinstituut en geeft er enkele jaren les in huishoudkunde en kinderverzorging. Intussen is ze nog altijd lid van de VKSJ en engageert ze zich zelfs in de VKSJ-Gewestraad van Leuven.

In die periode ontmoet ze de Braziliaanse bisschop Dom Helder Camara. Hun gesprekken gaan vooral over meer aandacht voor de armen en verdrukten. Ze maken een enorme indruk op haar. Nog meer dan vroeger zet ze haar zoektocht naar dienstbaarheid verder.

Ondertussen wordt ze actief in de Hagelandse Gemeenschap, een socio-culturele vereniging die wat wou doen aan de achterstelling van het Hageland. Het Hageland was het ontwikkelingsgebied van België. Toen toch nog ...

"Daar werd op neergekeken. Als je van het Hageland was, was je maar van het Hageland", zegt ze nu nog, zovele jaren later.

(1) 'Alsof de Weg ons zocht' is het levensverhaal van Zuster Jeanne Devos, geschreven door haar nicht Julie Hendrickx. Julie is lerares geschiedenis en godsdienst en is van Indische afkomst. Ze is aangenomen kind van een zus van Jeanne. pag 38. Uitgegeven door Lannoo Tielt in 2019.

Plechtige communie: Ik wil missionaris worden, in India

Jeanne, fier posierend met haar vendel. De vendelstoet was voor de viering van 100 jaar voor 'Katrientje van de smet'

Het standbeeld voor de Walenmannen in Rillaar

De grond in het Hageland was immers arm, de streek overbevolkt en de landbouwpercelen klein. Er was geen industrie. Met honderden waren ze, de mannen en vrouwen die met een zak op de ene schouder en gereedschap in hun andere hand naar het station trokken, om vandaar met de trein naar hun tijdelijke werkplek in Wallonië of Frankrijk te gaan werken. Vooral in de bietenteelt, bij de oogst of in de mijnen. Nest Claes noemde hen in 'De Witte' de Walenmannen, Hagelanders noemden hen ook de bietenmannen.

Een aantal jongeren, vooral studenten, wilden daar verandering in brengen. Ze richtten een socio-culturele vereniging op: de Hagelandse Gemeenschap. Een fijne groep mensen die na hun studies een stevige bijdrage leverden aan de ontwikkeling van het Hageland. Jeanne noemt enkele namen waaronder Gaston en Mit Geens en Bob Stouthuysen.

Wanneer Gaston Geens aan de K.U.Leuven studeert, krijgt hij van Gaston Eyskens de opdracht een studie te maken over het Hageland. Vooral onderwijs en tewerkstelling legt hij onder de loep. Zijn besluit: deze streek heeft nood aan vorming, opleiding en plaatselijke tewerkstelling. Later maakt hij er als staatssecretaris, minister en eerste minister-president van de Vlaamse regering werk van de streek te ontwikkelen. En met succes: dankzij Belgische, Vlaamse en Europese subsidies werd er meer werkgelegenheid in de streek gecreëerd.

Voor in de fruitteelt, waardoor het Hageland vandaag zelfs op seizoenarbeiders beroep moet doen. In 1988 onthult Gaston aan de kerk in Rillaar een standbeeld voor de 'Walenmannen' of 'bietenmannen'.

Ook Bob Stouthuysen maakte zijn weg in het leven. Hij bracht het tot directeur Personeel en Organisatie bij Janssen Pharmaceutica in Beerse. Later werd hij voorzitter van het Vlaams Economisch Verbond (het VEV dat later VOKA werd). Hij had ook grote invloed op de Derde Industriële Revolutie in Vlaanderen (DIRV, 1981) van de Vlaamse regering onder leiding van Gaston Geens, zijn vriend bij de Hagelandse Gemeenschap.

De Hagelandse Gemeenschap sprak vele jongeren aan. In die periode waren er weinig ontspanningsmogelijkheden voor hen. Op café gaan paste niet, tv was er amper. De jeugdbewegingen waren niet gemengd. Jongens en meisjes zaten in aparte scholen. De jongvolwassenen kregen geen gelegenheid om in een gemengde ontmoeting hun standpunten te toetsen aan mekaar. Niet op cultureel vlak, niet op levensbeschouwelijk vlak. De Hagelandse Gemeenschap vulde deze leemte op en ... er was volksdans en vendelen. Het werd zelfs een van de belangrijkste activiteiten.

Jeanne houdt ervan! Van 1954 tot 1958 rijdt ze hiervoor elke zaterdagmiddag met de fiets van Kortenaken naar de parochiezaal van Zuurbemde.

De volksdansgroep had een aparte naam: Bevernel. Een schermbloemplant die langs de oever van de Velp groeit. Een specifieke opgeleide dansleider is er niet. André Janssens en Fernand Stas leiden de dansnamiddagen. Muziek om op te dansen kwam uit een bandopnemer. Zoals in vele groepen toen. Bevernel was aangesloten bij de KVVf, de vroegere VVKB. Specifieke kledij voor optredens was er niet: er werd gewoon in wit-zwarte kledij gedanst. Bovendien was optreden niet het belangrijkste doel van de dansgroep. Niet iedereen was geïnteresseerd in het perfect uitvoeren van al die moeilijke verschillende passen. Maar iedereen kwam wel graag 'meehuppelen' zonder al te veel acht te slaan op linker- of rechervoet. Voor Jeanne en haar vrienden was volksdans een ideaal middel om spontaan jongeren te kunnen ontmoeten en zich bewust te worden van hun waardigheid. Samen dansen, samen een praatje slaan, samen genieten van de sfeer maakte hen blij. Samen respect tonen ook!

En allemaal beschouwden ze volksdans als een hoogstaande vorm van ontspanning.

Maar niet iedereen dacht er zo over. "Toen ik naar het klooster wou, kreeg ik van de pastoor geen bewijs van goed gedrag", vertelt Jeanne, "Dat volksdansen nietwaar ...".

Ze verduidelijkt verder. "In die tijd werd er schande gesproken wanneer jongens en meisjes samenkwamen. In het dorp was het zelfs zo dat je niet mocht meegaan in de processie als je ging dansen. Dat werd tijdens de zondagsmis op de preekstoel meegedeeld". Jeanne vertelt een tijdsgebonden anekdote:

"Na de mis vroeg onze pa aan zijn dochters: wat doede gijle? Ge doet wat ge wil maar kom nadien niet reclameren. Als ge kiest voor de processie moogt ge niet komen klagen dat ge niet mag gaan dansen. Staat ge liever op de dansvloer kom dan niet zeuren dat ge niet naar de processie moogt. De vijf andere kinderen kozen voor de processie. Ik koos voor de dans."

"Zo was onze pa", gaat Jeanne verder. "Consequent! Hij leerde ons keuzes maken op alle gebied. Maar hij was toch ook een geboren kunstenaar. Hij schreef liedjes en gedichten."

Dit kwam aan de oren van Hein Nackaerts, de woordkunstenaar die op de Dienst voor Toezicht van de Boerenbond werkte. Hij kwam vaak in contact met boeren en plattelandsbewolking en werd getroffen door hun totaal gebrek aan sociaal-culturele activiteiten. Hij richtte er een Cultuurdienst op en organiseerde voor hen toneelvoorstellingen, voordrachten en concerten. Hij hoorde van vader Devos' kwaliteiten en kwam naar Kortenaken. Hij maakte er opnames voor zijn top tv-programma dat elke zondagnamiddag uitgezonden werd: Voor boer en tuinder. Maar na twee uitzendingen overleed Louis Devos.

Roeping

Liefde wordt pas vruchtbaar in dienstbaarheid.

Rabindranath Tagore

"Ik wou absoluut missionaris worden. Die keuze had ik al gemaakt toen ik 12 jaar werd." Tijdens haar plechtige

communie verbaasde Jeanne haar familie: "Ik ga later als missionaris naar India." Wat werd daar toen hartelijk om gelachen ...

"Een uitgesproken moment van roeping heb ik nooit gehad", vertelt ze ons. "De sociale betrokkenheid van mijn ouders en familie raakten mij zeer zodat het in feite een continue beslissing was. Af en toe doken er twijfels op, maar de waarden die ik thuis zag, de invloed van inspirerende figuren, en mijn karakter gaven de doorslag: vanuit het evangelie liefde omzetten in dienstbaarheid voor andere mensen ... Ons werd geleerd te delen. Ons dorp was ons dorp. Het goed van onze geburen was onze bekommernis. Mijn oudste zus Godelieve bakte zo bijvoorbeeld een taart voor ieder die trouwde. Achter het huis stond ook een zak graan met een schep erbij. Dit was voor dorpsgenoten die geen graan hadden. Wij mochten er niet bij zijn als er mensen voor graan kwamen. Mijn ouders wilden ook geen graan uitdelen. Ze gaven aan de behoeftigen de verantwoordelijkheid alleen maar te nemen wat zij nodig hadden. Eén zin volstond daarvoor: er komen nog mensen na u."

in 1958 is het dan echt zover. Jeanne vertelt haar familie dat ze novice wil worden in het klooster van De Jacht in Heverlee, niet ver van haar vroegere school. Het nieuws slaagt in Kortenaak in als een bom. Men is ervan overtuigd dat het een bevlieging is. Julie Hendrickx beschrijft dit als volgt⁽²⁾:

"Niemand was vergeten hoe zij zo graag tot in de late uren op de kermis vertoefde, hoe ze mee aan de kar getrokken had van de Hagelandse Gemeenschap, die jong-volwassenen cultuur en ontspanning bood onder meer met haar bekende volksdansgroep, hoe ze de jongemannen van het dorp het hoofd op hol bracht en ze zelfs van de pastoor verbod kreeg om mee te lopen in de processie omdat ze voordien in de danstent gesignaleerd was. Wie geloofde dat deze bon vivant het strakke regime van een kloosterleven aankon? Haar vrienden waren er gerust op: Jeanneke van Vossens zou rap genoeg terug hier zijn. Enkele van de jongens beloofden zelfs op haar te wachten ..."

Wanneer ik het fragment van Julie lees, denk ik meteen aan dat liedje dat Louis Verbeeck in die periode schreef over Soeur Marie Claire de la Lune die tijdens het gebed haar gedachten even laat gaan en droomt over wat had kunnen gebeuren. Ondeugend, maar o zo mooi en menselijk:

*Wanneer ze wilde, dan had ze kunnen trouwen
't zat in de familie, haar vader was het ook
Zo'n witte bruidsjapon met lange witte mouwen
En dan zorgen voor de vaat en voor de kook*

*Ze ziet reeds hoe haar eigen kindjes op haar lachten
En dan had ze nu al kleinkinderen misschien
Maar ze vindt het plots een zondige gedachte
Alleen die kleinkinderen, die had ze toch eens willen zien*

Ook Jeanne had wellicht kunnen trouwen in een witte bruidsjapon. Ze ging zo graag volksdansen, maar ze treedt binnen en weet: geloften zijn er om uitgevoerd te worden. Gert vraagt haar hoe zij aan de regels van het kloosterleven kon gewoon geraken.

"Het was geen gemakkelijke periode", zegt ze. "De opleiding is een tijd van zoeken. Het postulaat duurde een half jaar. Dit is een eerste proeftijd die aan de echte opleiding, het noviciaat, voorafgaat. Tijdens het noviciaat dat twee jaar duurt, is men nog niet door geloften aan de orde of congregatie gebonden. Wij waren met een groep van 25 meisjes, elk met hun eigen karakter en achtergrond. De meesten kwamen uit een jeugdbeweging. We hadden al een eigen mening, maar we hadden onze idealen. En ... we hadden meer deugd aan plezier dan aan gehoorzaamheid. Wij zochten naar een manier om gehoorzaamheid te beleven en er toch aan te ontsnappen."

Op 15 mei 1961 legt Jeanne haar eeuwige geloften af. En ze wil naar India vertrekken. Probleem! Ze heeft niet de vereiste kwalificaties. Buitenlanders kunnen alleen maar een visum krijgen met een diploma dat nuttig is voor de Indiërs. Ze gaat dus naar Utrecht en studeert er orthopsychologie, audiologie en akoepedie, de leer van de slechthorendheid. Allemaal om zich toe te leggen op het helpen van jongeren met studie- en opvoedingsmoeilijkheden.

Op 17 juli 1963 is het dan zover. Op haar 28ste wordt haar jeugddroom waar. Samen met twee medezusters, Wies de Roo en Madeleine D'Hondt, stapte Jeanne in Brussel op de trein naar Marseille waar het schip 'De Cambodge' klaar ligt om hen naar India te voeren. Hun eindbestemming, Madras - het huidige Chennai - lag dan nog 600 km noordwaarts. Daar heeft de congregatie een klooster met een blinden- en dovenschool waar de drie zusters aan de slag moesten.

De treinreis en de eerste week op het schip zijn zwaar om dragen. Het

De jonge zuster Jeanne op de Cambodge, op weg naar India

(2) 'Alsof de Weg ons zocht' pag. 43.

Zingen en musiceren met zuster Madeleine tijdens de vaart naar India

afcheid en de herinneringen aan thuis blijven wegen. Maar dan verandert de sfeer. Er wordt plezier gemaakt, gezongen en gemusiceerd. Madeleine haalt haar accordeon boven. En enkele matrozen hun gitaar en fluit. Een gelegenhedsorkestje tussen Brussel en Madras!

De aankomst in Madras is een en al verrassing. Zevenhonderd dove en blinde kinderen vormen een erehaag en zingen vol enthousiasme. Onvergetelijk. De drie zusters krijgen van de dove kinderen dadelijk bijnamen. Jeanne vertelt: "We waren nog maar net uitgestapt en de dove kinderen gaven ons al bijnamen, in gebarentaal natuurlijk. Voor Wies die een vooruitstekende kin had, legden ze drie vingers op hun kin. Voor Madeleine maakten ze een accordeongebaar en voor mij tikten ze op hun wang omdat ik kuiltjes had."

De volgende morgen al gaat Jeanne aan het werk. Ze staat er voor een klas met dove meisjes en maakt voor het eerst echt kennis met de grote verscheidenheid

van het leven in India met zijn kasten, zijn godsdiensten, zijn talen (meer dan 400), zijn culturen.

Door te werken met dove kinderen ontdekt ze dat iedereen, arm of rijk, met of zonder lichamelijke beperking eigen talenten heeft.

Ze ondervindt hoe belangrijk de dans is in de ontwikkeling van het leven. Muziek en doven? De combinatie doet toch even mijn wenkbrauwen fronsen. Maar zelfs dove kinderen kunnen dansen op een ritme dat ze niet horen, maar wel voelen ... Met hun hele lichaam voelen ze de intensiteit van de trillingen van de geluidsgolven en op dat ritme kunnen ze dansen.

Wanneer Jeanne ontdekt dat er in de buurt van het klooster een 13-jarig dienstmeisje verkracht wordt, ontdekt ze stilaan ook een heel ander India. Ze gaat de strijd aan voor menselijke waardigheid in een wereld van verdrukking.

Daarover hebben we het in de volgende Volkskunst.

En ook het mooie en verrassende in dit verhaal is voorbehouden aan de dans. Maar dat is voor volgend nummer.

Johan

STREEKGASTRONOMIE

Varkenspoten en -oren met pruimen, een Midden-Brabantse delicatesse van onze grootouders

Dr. Hist. Henri Vannoppen

Streekgastronomie en historische gerechten behoren ook tot de heemkunde of tot de kennis van de eigen streek, de 'terroir' zoals de Fransen dat zo graag noemen. We krijgen dan ook vragen zowel van leden als ook uit het buitenland i.v.m. streekgerechten van vroeger. Deze keer komen 'varkenspoten en -oren met pruimen en rozijnen' aan bod. Alles begon in de V.S.

1. Gastronomie uit Amerika 'Keutte Kesoer'

Via ons medelid Marleen Vanmoer kregen we een gerecht binnen uit Amerika. Het was een gerecht van Meerbeekse, ja, van Midden-Brabantse oorsprong. Het was het recept van de grootmoeder van Bill Meulemans om 'Keutte Kesoer' te maken. Een kesoer of kassoer is het woord dat men in Zaventem en Nederokkerzeel gebruikt voor wat we in Erps-Kwerps een kastrol noemen. 'keut' zal 'kort' betekenen.

Bill of William Meulemans (°Glenwood City 1935) deed zijn legerdienst in 1954 in Duitsland en kwam toen in contact met zijn Belgische familie, de familie Van Kelf in Meerbeek. Bill Meulemans was de zoon van Philip Dominic Meulemans (Glenwood City 1897-1989) en van Frances Aebly. Zijn grootmoeder langs vaderszijde was Marie Van Kelf (1861-1947) die in 1882 met haar man Michael Meulemans, die uit Blanden afkomstig was, naar Amerika trok en daar de stad Glenwood City in Wisconsin mee hielp stichten. Marie Van Kelf was afkomstig uit Grevesbos. Ze was de zuster van Louis Van Kelf ('De Schone') en de tante van burgemeester Karel Van Kelf van Meerbeek⁽¹⁾.

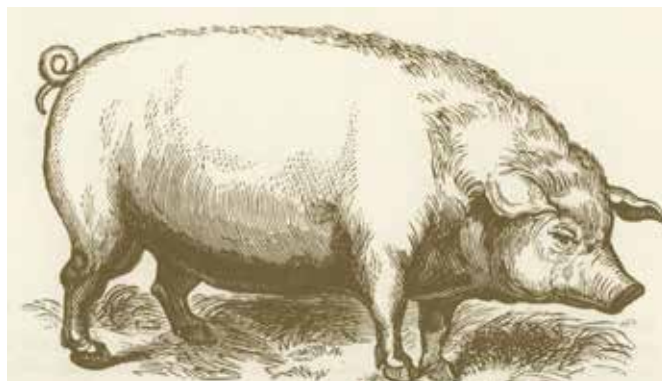
De ingrediënten van het origineel recept van 'Keutte Kesoer':

- 4 varkenspoten
- 2 varkensoren
- 1/2 kg pruimen
- 125 g. rozijnen
- een scheutje azijn
- 200g bruine suiker

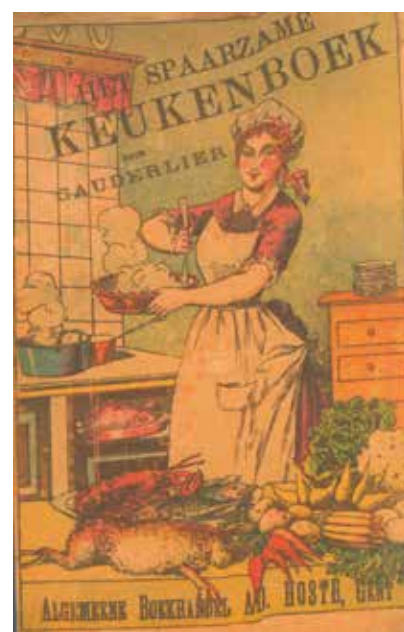
De bereidingswijze: Varkenspoten en -oren koken. Deze daarna in kleine stukjes snijden. De geweekte pruimen en rozijnen op een zacht vuurtje in een weinig water stoven en na een tijdje bruine suiker toevoegen. De saus afwerken met een scheutje azijn om de vette smaak weg te nemen. Men kan ook de varkenspoten vervangen door ander varkensvlees.

2. Philippe Cauderlier bereidde varkensoren in 1867

Philippe Cauderlier (Antwerpen 1812 - Gent 1887), kok en traiteur in Gent ten tijde van Leopold I, gaf in 1867 in zijn kookboeken 4 recepten i.v.m. varkensoren: varkensoren à la Sainte-Menéhould, varkensoren met bijtende saus, varkensoren met komkommersaus en varkensoren met Madeirawijn. Sainte-Menéhould is een stadje in Noord-Frankrijk in de buurt van Saint-Quentin. Deze stad stond bekend om zijn charcuterie. Ook Wikipedia vermeldt dat de stad bekend was vanwege een recept voor de bereiding van varkenspoten, de 'pieds de cochon à la Sainte-Menéhould'. Bij varkensoren à la Sainte-Menéhould, verschenen in 'Het Spaarzame Keukenboek' van 1861 werd ganzenleverterrine gebruikt⁽²⁾.

Afbeelding 1.

Afbeelding 2.

3. Kookboeken voor 1900

Het Burgerlijk Keukenboek van 1898 gaf gebraden en gestoofde varkenspoten, maar geen poten en oren met pruimen⁽³⁾.

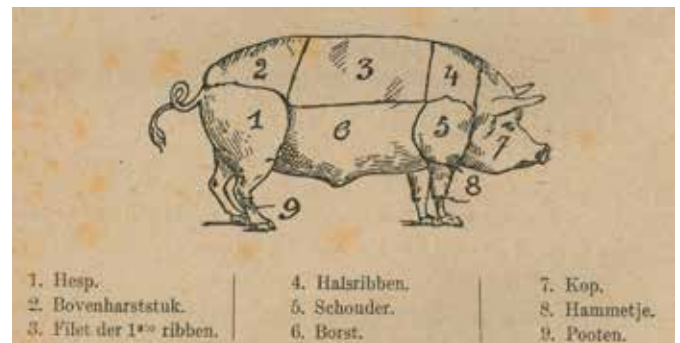
Keukenrecepten 'ten gebruike der Huishoudschool van het Pensionaat de Religieuzen Ursulinen van Thildonck' gaf 'Ossentong met rozijnen' en 'Tong en varkensnieren met rozijnen', maar geen oren en poten met rozijnen⁽⁴⁾. De kookboeken van het einde van de 19de eeuw waren afgestemd op de burgerij, niet op de boerderij, vandaar het ontbreken van ons gerecht.

4. Pensenkermis in Erps in 1910 met 'poten en oren met rozijnen en brood'

Hubert Verboomen gaf ons een beeld van oren en poten in Erps rond 1910: 'Voor oren en poten' kookte men de genoemde basisproducten. Men voegde er de 'koikes' (de restanten van de gemalen en gesmolten lies), een laurierblad, azijn en ajuin aan toe. Dat was 'poten en oren in het zuur'. Maar men kon ook poten en oren bereiden met gedroogde pruimen, die dan eerst in water geweekt werden.

Hubert Verboomen gaf ook een beeld van de pensenkermis in zijn geboortedorp Erps: 'De pensenkermis volgde op de zondag na het slachten van het varken. Een gedeelte van het vlees moest immers snel opgebruikt worden. Het was dan ook een overvloedig feest. Er werd heel wat gegeten of liever gevreten. Een beeld van de kermis in Erps rond 1910 met 7 gangen⁽⁵⁾:

- Een straffe vleessoep met vermicelli en soepvlees
- Soepvlees met aardappelen en groene kolen
- Varkensgebraad met aardappelen en schorseneren
- Ribbekens en 'varkensbree' met brood
- Poten en oren met rozijnen en brood
- Rijstap met saffraan en bruine suiker
- Pens en met brood en appelspijs (gelukkig om 16u)

Afbeelding 3.

5. Waarom azijn belangrijk was bij de bereiding?

Oost-Vlaanderen bracht de oplossing. In Erwetegem, een deelgemeente van Zottegem in de Vlaamse Ardennen, werden poten en oren met gedroogde pruimen bereid ter gelegenheid van het slachten van het varken voor de varkenskermis. Azijn werd gebruikt om de gelatineuze ingrediënten gemakkelijker op te lossen. Het vlees van spieren, die veel arbeid verricht hadden, werd hierdoor ook sneller mals. Azijn neutraliseerde ook vet in 'rijke' gerechten. Als voorbereiding liet men daar poten en oren enkele uren in gezouten water weken.

6. De traditie van gedroogde pruimen

Droge pruimen komen ook uit een andere tijd. Er hebben altijd wel pruimen gegroeid in onze streken, maar de betere werden toch geïntroduceerd door de Romeinen. In de Gallo-Romeinse villa's had men reeds boomgaarden met pruimen. Ook Karel de Grote vermeldde in zijn 'Capitulare de Villis' pruimen. Gedroogde pruimen waren ook in Midden-Brabant populair⁽⁶⁾.

Iedereen zal wel geprobeerd hebben om pruimen te drogen, vooral in overvloedige pruimenjaren, maar de eigenlijke opkomst van droge pruimen als internationaal handelsproduct moeten we toch in Frankrijk zoeken. In Occitanië werd in de dertiende eeuw groots uitgepakt met droge pruimen. In de buurt van Agen, op de voetheuvels van de Pyreneeën, werd een nieuwe pruimenvariëteit geïntroduceerd door kruisvaarders die teruggekeerd waren uit Syrië. Het was een pruimentype met veel droge stof en goed suikergehalte, niet te groot, uitstekend om te drogen. Men spreekt van de prune d'ente. Agen, ligt ook nog eens aan de Garonne. Vandaar is het stroomafwaarts naar Bordeaux en de Rest van de Wereld. Droge pruimen bewaren goed en blijven wat vitamine C behouden, een verzekering tegen scheurbuik op lange zeereizen. Pruneaux, zoals droge pruimen in het Frans heten, werden later ook geproduceerd in Zuid-Engeland en zelfs in Californië. Ze worden vandaag niet meer in schuren gedroogd, maar in hoogtechnologische tunnels⁽⁷⁾.

In onze gewesten maakte men gebruik van de bakoven om de pruimen te drogen. In West-Brabant werden droogpruimen en appelschilfers in de oven gelegd na het bakken van het brood. Het ging om de winterprovisie⁽⁸⁾. In het Pajottenland deed men het zelfde en zo kwamen we bij onze oren en poten 'met pruimen'. Men liet de oren en poten van het varken zolang sudderen tot het vlees van de botten viel. Daarna voegde men er suiker, rozijnen en pruimen aan toe. Als het brood uit de bakoven was, werden de pruimen ingeschoven en zo bekwam men pruimen voor oren en poten met pruimen⁽⁹⁾.

7. Rozijnen uit Frankrijk en Spanje

Een rozijn is een gedroogde druif. Het drogen gebeurt om de druif langer te kunnen bewaren. Druiven groeien in trossen aan wijnstokken. Op het zuidelijk halfrond zijn de druiven in maart rijp, op het noordelijk halfrond in augustus en september. De trossen worden van de struiken afgeknipt en in de zon te drogen gelegd. Het vochtgehalte daalt, de druif krimpt en laat los van de steel. Tijdens het drogen worden de druiven donkerder van kleur. Soms worden de rozijnen nog gezwaveld, dat wil zeggen behandeld met zwaveldioxide. Oorspronkelijk werd er zoveel zwaveldioxide toegevoegd dat de goudgele kleur van de rozijnen behouden bleef, maar dat is nu door de Europese wetgeving beperkt.

Het woord rozijn komt uit het Frans *raisin*, waar het gewoon 'druif' betekent. Een 'rozijn' heet 'raisin sec' of 'droge druif'. De omgeving rond Valbonne ten noorden van Cannes was vroeger de streek, waar veel rozijnen werden gemaakt van de servandruif. Ook uit Spanje kwamen heel wat rozijnen. Uit de annalen van een Antwerps koopman is op te maken dat in 1695 de belangrijkste Zuid-Nederlandse steden bevoorrad werden met rozijnen uit de streek van Arcos de la Frontera in Spanje. op de volgende manier: voor Brussel 100 vaten, Antwerpen, Gent en Brugge elk 80, Mechelen 30 en Lier 20⁽¹⁰⁾.

8. 'Pooten en ooren' in 'Ons Kookboekje' van 1927

In 1927 verscheen 'Ons kookboekje' van de Boerinnenbond als een 1ste uitgave van de Belgische Boerenbond. Het was de handleiding bij de korte leergangen over kookkunsten bij de toenmalige Boerinnenbond. Men gebruikte recepten van producten, die op het boerenland verbouwd werden. Het was onmiddellijk een groot succes en kende verschillende herdrukken. Het werd de bijbel van de Vlaamse kookboeken. In 2006 was het de laureaat van de Vlaamse Cultuurprijs voor Smaakcultuur. Hierin vonden we in 1927 'Pooten en ooren'.

Ingrediënten:

- 4 poten
- 2 oren
- 1/2 kg pruimen
- 1/2 kg rozijnen
- 1 scheutje azijn

Bereidingswijze:

Poten en oren koken en in kleine stukjes snijden. Daarna stoven met een weinig water, pruimen en rozijnen en een scheutje azijn. Dat ontleemt de vette smaak. De pruimen worden eerst in koud water geweekt. De pruimen en rozijnen kunnen vervangen worden door 1 kg appels, geschild en in schijven gesneden. Dat was een eerste bereidingswijze.

Bij de tweede bereidingswijze werden de gekookte en in stukken gesneden poten en oren opgediend met een zure eiersaus of tomatensaus. Bij de derde bereidingswijze werden de gekookte en in stukken gesneden poten en oren gestoofd met peper, zout, azijn en fijngesneden ajuin. Bij de vierde bereidingswijze werden de poten en oren gekookt, vervolgens doorgesneden, bestrooid met peper en zout en geroosterd. Ze werden opgediend met vinaigrette. De vijfde bereidingswijze ging duidelijk in de richting van de burgerijkeuken.

Ingrediënten:

- 4 poten
- 2 oren
- 6 tomaten of 1 doosje tomatenpuree
- 1 doosje kampernoeljen
- 1 glas Madeira
- 50 g boter
- 2 lepels bloem
- peper-zout-muskaatnoot

Bereidingswijze:

Kook de poten en oren heel mals. Ontdoe ze van de beentjes. Maak een saus als volgt: kneed bezijden het vuur de boter en bloem en laat bruinen, leng aan met een weinig water of bouillon, een glas Madeira, en de doorgestoken tomaten, voeg peper, zout, muskaat en kampernoeljen aan toe. Laat samen met de poten en oren stoven.

Nog luxueuzere zesde manier was de bereiding met truffels.

Ingrediënten:

- 4 poten

- 2 oren
- 1/2 kg gehakt mager varkensvlees
- peper en zout
- truffels

Bereidingswijze:

Kook de poten en oren en ontdoe ze van de beentjes. Hak het vlees fijn en vermeng met het gehakt vlees, peper, zout en fijngesneden truffels. Wentel in een fijn velletje en braad in de oven⁽¹¹⁾. In 'Ons Kookboek' gebruikt door mijn moeder Marie Vannoppen-Van Tilt vonden we dezelfde bereidingswijzen als in 1927⁽¹²⁾.

9. De nieuwste versie van 'Poten en oren' van de Boerinnenbond uit 2013 met nadruk op de bouillon

In 2013 verscheen de nieuwste versie van Ons Kookboek bij KVLV met Els Gils als eindredacteur. Hierin vinden we de nieuwste versie van 'Poten en oren':

Ingrediënten:

- 4 varkenspoten
- 2 varkensoren
- 500g gedroogde pruimen
- 125g rozijnen
- een geutje azijn
- peper en zout

Voor de bouillon:

- 2 uien
- 2 wortelen
- 2 preien
- 2 tomaten
- 300g knolselder of 5 stengels bleekselder
- 1 kruidentui (1 takje tijm, 2 laurierbladjes, 5 peterseliestengels)
- 5 peperbollen
- 2 eetlepels olie
- 1 takje rozemarijn
- 1 takje lavas
- 3 knoflookteentjes
- 3 l koud water

Bereiding:

Laat de pruimen en rozijnen 30 minuten zwellen in warm water. Breng oren en poten in licht gezouten water aan de kook en giet na 1 minuut af. Spoel onder koud stromend water. Snijd voor de bouillon de groenten grof. Kneus de peperbolletjes. Stoof de ui in de olie aan en voeg de groenten toe. Laat even meestoven en voeg de kruiden toe. Voeg het koud water toe tot alles ruim onderstaat en voeg de oren en poten toe. Breng tot net tegen het kookpunt. Laat 2-3 uur sudderen zonder deksel. Schep regelmatig het schuim af. Bekleed een zeef met een schoon neteldoek en giet er de bouillon door. Laat wat afkoelen en ontdoe de beenderen van het vlees. Verwarm het vlees met de pruimen, rozijnen en wat van het weekvocht. Voeg een scheutje azijn toe en breng op smaak met peper en zout.

10. 'Poten en oren' naar de 21ste eeuw toe

In West-Vlaanderen in Binnen-Vlaanderen bereidde men ook poten en oren volgens de Ippa Streekgerechten Gids. Men bakte ze. Hierbij werden 2 eierdooiers gebruikt. Deze dooiers werden geklopt en uitgegoten over het vlees en daarna nog een poosje gebakken⁽¹³⁾.

Het Leuvens Familie-receptenboekje, opgesteld in 2004 door de Leuvense Erfgoedcel gaf ook poten en oren, een recept van Jean-Marie Velghe uit Kessel-Lo. Hierbij kwamen ook de traditionele ingrediënten aan bod. Twee uur rustig koken is er altijd bij. Gedroogde pruimen kon men facultatief gebruiken. Konijn met pruimen was algemeen gekend in Vlaanderen.

Afbeelding 4.

Varkenskoppen werden in 1974 nog verkocht aan de kerken van Erps en Kwerps door de volksdansgroep De Hollen Blok en in Meerbeek in 2019 bij de viering van 900 jaar Meerbeek. Ik heb het zelf nog jaren gedaan.

Ook in Midden-Brabant bleven varkenspoten bekend. Ons medelid Andrea Hermans informeerde bij haar 90-jarige zuster Maria Hermans, wonende in Nederokkerzeel, maar afkomstig uit Humelgem (gemeente Steenokkerzeel) naar varkenspoten en zo bekwamen we het dagdagelijks recept: 'De poten eerst een paar uur in pekel leggen. De poten koken in water. Kruiden naar smaak. Een mooi korstje laten aanbakken in de pan'. Een meer feestelijk recept was: 'De poten koken in water. De beentjes eruit halen. Het vlees oprollen en dichtbinden. In folie rollen en in de koelkast leggen tot het vlees mooi opgesteven is. Dat opstijven gebeurt door de gelatine die in de poten zit. In mooie schijven snijden, kruiden naar smaak en in de pan bakken. De varkensoren werden vermalen en in de kipkap verwerkt'⁽¹⁴⁾.

Besluit

Brabantse migranten in de V.S. hielden streekgerechten in ere. 'Keutte Kesoor' was hetzelfde als 'poten en oren met pruimen en rozijnen'. Wat oorspronkelijk boerenkeuken, restkeuken was, werd geciviliseerd in de burgerijkeuken en kwam zo in het kookboek van Cauderlier terecht in de 19de eeuw. Het gebruik van azijn, gedroogde pruimen en rozijnen werd in dat kader onderzocht. Voor 1914 behoorde 'poten en oren met pruimen en rozijnen' tot de pensenkermis in Erps en in geheel Midden-Brabant. In elke druk van 'Ons Kookboek' van de Boerinnenbond vond men het streekgerecht terug. Zelfs in 2022 weet men nog in onze dorpen hoe varkenspoten bereid werden.

Bibliografie

- (1) H.VANNOPPEN. Het Familieboek Van Audenhoven. Erps-Kwerps, 1980, p. 30-36.
- (2) Cauderlier . Kok voor burger en koning. Academie voor Streekgebonden Gastronomie. Leuven, 2005, p. 236-237.
- (3) Het Burgerlijk Keukenboek. Lichtervelde, 1898, p. 55.
- (4) Keukenrecepten... Ursulinen van Tildonk, p. 49-50.
- (5) H.VANNOPPEN. Pensenkermis in Midden-Brabant-Volkskunst, 2011, nr. 2, p.15.
- (6) H.VANNOPPEN. Enkele aspecten van de geschiedenis van boomgaarden en fruit in Vlaanderen-Ons Heem, 2007, nr. 3, p. 45, p. 52.
- (7) N.TRACHET. Culinaire ontdekt: Droge pruimen- Eat and Drink Brussel 17-10-2017.
- (8) H.VANNOPPEN. Waarden op het platteland: het project broodbakken in Vlaams-Brabant- On Heem, 2007, nr. 1, p. 22.
- (9) V.MAEBE . Het dorp, ik weet nog hoe het was. Verhalen uit de jaren '40, '50 en '60. Antwerpen 2022, p. 116.
- (10) J.EVERAERT, De internationale en koloniale handel der Vlaamse firma's te Cadiz, 1670--1700, Brugge 1973, p 476.
- (11) Ons Kookboekje. Uitgave van den Belgischen Boerenbond, 1927 (1ste uitgave), p. 39-40.
- (12) Ons Kookboek. Samengesteld door de Boerinnenbond, 14 de druk. Leuven, p.77-78. Waarschijnlijk uit 1940, nog in oude spelling.
- (13) J.VAN REMOORTERE. Ippa's Streekgerechten Gids voor België. Tielt, 1994, p. 384-385.
- (14) Gegevens bezorgd door Andrea Hermans Erps-Kwerps, 2022.

Illustraties

1. Het varken met de oren en poten voor 'poten en oren met pruimen en rozijnen'
2. Het Spaarzame Keukenboek door Cauderlier uit 1861
3. Het varken met de varkenspoten (J. DE GOUY. De burgerkeuken en pasteibakkerij. Brussel, 1924, p. 208)
4. Verkoop van varkenskoppen aan de kerk van Kwerps door De Hollen Blok in 1975. De reus 'Pie Blok' kijkt toe (Foto Rik Das)

VOLKSVERHALEN

Al die van Leuven kermis keren hebben de winter in hun kleren

Zuster Jeanne Devos kreeg verbod om mee te lopen in de processie omdat ze voordien in de danstent gesignaleerd was. Processie en danstent: ik duik meteen de romantiek en nostalgie in. Ik ga terug naar het midden van vorige eeuw en beleef opnieuw de kermis in onze wijk. Er stonden toen drie spiegeltenten. "Voor de oorlog waren er dat zelfs 10", vertelden de nonkels en tantes. Zij kwamen allemaal mee feesten: eerst eten en dan gingen we samen naar de wondere wereld van de kermis met zijn luide muziek en kleurige lichtjes.

De kermis - of foor - bestond toen al lang. 800 jaar? 900 jaar? 1200 jaar? De Leuvenaars beweren dat de allereerste kermis bij hen ontstond. Zij herdenken hierbij de Slag bij Loven (zo werd Leuven toen in de geschiedschrijving genoemd), ook wel de Slag bij de Dijle genoemd. Op 1 september 891 versloegen de Franken onder de leiding van Arnulf van Karinthië er de Vikings. Ze maakten daarmee een einde aan de invallen van de Noormannen in de Lage Landen. Het was een zeer bloedige veldslag. "De Dijle zag rood van het bloed", leerden de meesters ons op school.

De benaming 'foor' komt volgens sommigen van het Latijnse woord voor markt: *forum*. K.C.Peeters geeft er in zijn standaardwerk *Eigen Aard* een andere oorsprong aan. Foor staat in verband met een ander latijns woord *feriam* dat verwijst naar *feest*. Kermis daarentegen komt uit het oud-Nederlands: kerkmis, of kercmesse, kerkemis.

De beide woorden worden nu door mekaar gebruikt. Ze wijzen echter op de oorsprong van het feest. Een kerkmis werd gevierd bij de inwijding van een nieuwe kerk. Soms ook op de verjaardag of de sterfdag van de parochieheilige. Maar in de middeleeuwen werden ook jaarmarkten georganiseerd. Hierop werden goederen verkocht. Muzikanten, toneelspelers en acrobaten zorgden voor bijkomend vermaak. Wat ze nadien ook deden na de kerkmis.

*De Sint-Joriskermis in Hoboken, Gesigneerd rechtsonder: Breugel
inventor; onderaan in het midden: H Cock excudebat*

Pieter Breugel de Oude verwerkte in 1559 het religieuze en het wereldlijke element in zijn gravure 'de Sint-Joriskermis van Hoboken'. We zien een processie die de kerk binnentreedt, terwijl er op het marktplein gedanst en gefeest wordt.

Het is een merkwaardig schilderij. Het diende als basis voor een ets van Hieronymus Cock. We schreven hierover al in een vroeger Volkskunstnummer: Renaat Van Craenenbroeck stootte in de jaren zestig van vorige eeuw op deze ets. Het was voor hem het bewijs dat er in Vlaanderen en Antwerpen een rijke traditie van zwaarddansen bestond. Hij ging op onderzoek en ... met halvasten in 1970 danste zijn dansgroep Lange Wapper aan de kathedraal in Antwerpen de Antwerpse Zwaarddans.

"Als de witte mannekes gedanst hebben, is 't schoon weer op komst", is een mooie Antwerpse weerspreuk. De witte mannekes? Dat zijn de elf Antwerpse zwaarddansers die elk jaar de periode van het mooie weer van de

kermissen aankondigen.

Aan het principe van het kermisfeest is er niet veel veranderd. We zien de middeleeuwse mensen dansen, spelen, drinken en eten. Al zal het er toen niet naar frietjes en smoutebollen geroken hebben. En de 'Barbe à papa' – de veel te zoete suikerspin – zullen onze voorouders ook wel niet gekend hebben. Er was toen nog geen elektriciteit... dus ook geen molens met paardjes die op en neer gingen. Van de 'gevaarlijke' botsauto's, de rups en de roetsjbanen konden zij helemaal niet dromen. Om van de allernieuwste spectaculaire computergestuurde attracties maar te zwijgen. De zinspreuk van de Olympische spelen *citius, altius, fortius* wordt hier trouw nagevolgd. Het moet altijd sneller, hoger en straffer.

Maar wat ons het meest intrigeerde en betoverde waren de spiegeltenten. Het waren grote houten ronde kioskten. Binnen creëerden spiegels van glas in lood een betoverende en unieke sfeer. De zitplaatsen, kleine *chambres séparées*, rond de dansvloer waren afgewerkt met fluweel en met in onze ogen prachtige schilderijen. 's Avonds hoorde de ganse wijk klanken van tango en wals. Waarschijnlijk op een Decap orgel. Voor vele ouderen was dat pure volksmagie. Metershoge machines die zo maar vanzelf muziek maken met een grote ponsband.

Ik was nog te jong om binnen te mogen, maar Jeanne Devos genoot ervan. Ze verkoos de tent boven de processie. En dat wil heel wat zeggen. K.C.Peeters verwoordt het als volgt: "Wie in de processie een taak te vervullen heeft, voelt zich een gewichtig personage en het volksgezegde herinnert daaraan: er zijn drie dingen die men niet kan tegenhouden: een oude schuur die brandt, een koster die gaat luiden, en een boer die een processievaan draagt..." (Eigen Aard)

In die jaren vijftig gingen in onze dorpen immers nog de processies door. Voor de processie uittook, strooiden de bewoners langs het parcours wit zand, fijngeknippte papiersnippers, bloemen en groen op de weg. Ze plaatsten ook een heiligenbeeld of een beeld van O.L.Vrouw tussen brandende kaarsen voor het raam. Felix Timmermans beschrijft dit tafereel op een wondermooie manier in zijn 'Pallieter':

En bij Pallieter stoof het er!

Charlot haar hert was maar een boon groot van blij verwachten, want de schoone Beggijnhofprocessie zou haren grooten ronde doen door het hof en over de Beggijnenvest, ze zou er mée ingaan en alzo veel aflaten voor zichzelf en de zieltjes verdienen. Een zoete lach krulde gedurig om haren mond.

Pallieter hielp haar mée een volle waschmand strooisel snijden. Zij had rood, blauw, geel en groen blinkend papier gekocht, dat zij in vingersop-groote vierkantjes verdeelde; ze liep de katholieke kruidenierswinkels af om het zilveren papier van den chocolade te krijgen, en den dag van de processie, zou zij er rozen, vlieren en riekende kruiden bijvoegen. Het kon niet schoon genoeg zijn, want onze Lieve Heer zou het met zijn eigen voeten betreden. En terwijl ze sneed, zong ze liedekens uit de kerk.

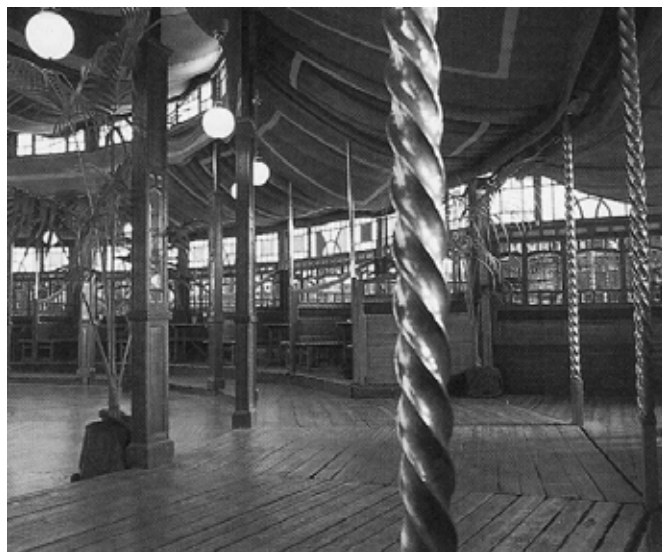
Ze zou kunnen stoeffen en pronken met hare mand strooisel tegen de beggijntjes die meestal arm en gierig waren en tevreden moesten zijn met de gekleurde omslagen van oude St. Franciskus' en Marias boden.

"Wa zal onzen Lieven Hier blij zijn mé zoe' schoe stroessel!", zei Charlot handenwrijvend.

"Oewe Lievenhier mokt za' blij mé 'n doeëmusch", zei Pallieter. En Charlot was gram voor een half uurken.

Het ging er tijdens kermissen echter niet altijd zo vredig aan toe. Vechten op de kermis behoorde ook tot het kermisvermaak. Het minste feit kon een aanleiding tot een vechtpartij zijn. Vooral als er meisjes in het spel kwamen. Voor jonge mannen uit andere dorpen was het gevaarlijk, zo niet onmogelijk, om met een meisje van het dorp te dansen zonder last te krijgen.

"Niet zelden komen hele groepen, met hun voorvechters aan het hoofd, naar de kermis met de bedoeling zich te meten met andere groepen: gehuchten of dorpen tegen elkaar. De groep die het onderspit delft, wordt van

Spiegeltent

Het heilig Trezeke en de maagdekens van Wezemaal trekken in de jaren vijftig voorbij de dorpsherberg De Ster

de kermis verjaagd. Talrijke dorpen of gehuchten hebben hun spotnaam aan dergelijke vechtpartijen te danken”, schrijft K.C. Peeters in ‘Eigen aard.’

Zelfs Ernest Claes ondervond dat in zijn jeugdijaren. Hij vertelt het in Jeugd :

“Ons huis was van den steenweg afgescheiden door een tuin met een doornhaag omzoomd, en het tuinpad liep recht van de straat naar de voordeur. Als ge met den rug naar den voorgevel stondt lag links Averbode, de bosch- en heidestreek, de Kempen. Rechts lag Zichem, het dorp, het Demerland en daarachter het Hageland. Ons huis vormde juist de scheidingslijn, en in ons huis en in ons gezin, in denken en doen van ons allen, voltrok zich het onderscheid tusschen de twee, Kempen en Hageland, tusschen twee zeer van elkaar onderscheiden landstreken, geestesrichtingen en gedachtenwerelden. Hagelander en Kempenaar zijn bijna twee verschillende rassen. Nooit hebben wij ons thuis heelemaal ‘van Zichem’ gevoeld, al gingen wij daar naar school, naar de kerk, en al woonde de familie van moederszijde grootendeels in het dorp. Ook heeft men ons er nooit als echte Zichenaars beschouwd. Wij waren ‘de mannen van de Worp’, den naam van den grond waarop ons huis lag. En wij werden ook niet aangezien als zijnde van Averbode, waarbij wij naar aard en oorsprong nochtans behoorden, en waar de familie langs vaders kant woonde.

Te Zichem waren twee kermissen in het jaar, te Averbode maar één, wij waren thuis de eenigen die met alle drie meededen. En schoolbengels moeten vechten, de eene straat tegen de andere, het eene gehucht of dorp tegen het andere. Wij hadden te vechten tegen die van Zichem omdat we van Averbode waren, en tegen die van Averbode omdat we van Zichem waren.”

Ook in de sagen- en legendenwereld komen kermissen voor. Maar hierin gaat het niet over processies en draaimolens. In de meeste van de volkssagen gaat het over de terugweg naar huis. De mensen voelden zich 's nachts niet op hun gemak. Er was geen straatverlichting. Men stapte door bossen langs eenzame wegen. Angst maakte de nachtelijke geluiden nog onheilspellender. De vele pinten te veel wakkerden de verbeelding nog wat aan en dan zijn geesten, spoken, terugkerende doden, duivels... niet ver weg. In het volgende verhaal achtervolgt Kludde met zijn bellen de kermisvierders zelfs tot in hun slaapkamer. Maurice D. uit Scherpenheuvel was erbij en vertelt het in de reeks Op verhaal komen als volgt:

We waren thuis met acht jongens en een meisje. Want daar was thuis zelfs de koning peter: zeven zonen achter elkaar.

We hadden allemaal kameraden, de jongens, en dan kwamen ze thuis met de kaarten spelen. Op zekere keer hadden ik en mijn jongere broer vernomen dat ze naar Rillaar-kermis gingen. De Narre en Jul zeiden: ‘We gaan ook naar Rillaar, maar we zeggen het niet. We gaan eens zien wat ze daar uitzetten [doen], want ze zitten hier altijd te stoefen... te stoefen.

En ze gingen naar Rillaar, die mannen, de Narre en de Jul. Ze hadden daar wat op de foor rondgelopen. Ze gingen naar de tent om te kijken of die oudsten daar niet waren. En dan moest ge inkom betalen in die tent, en dat was al erg in die tijd, maar ze hadden het daarvoor over. Ze hadden gezocht en gezocht, maar ze vonden ze niet. Maar nu werd het al later en het werd donker. In die tijd was de weg slecht, en ze moesten van Rillaar te voet langs de binnenweg. En daar waren van die karsporen, en waar de paarden gingen, waren van die putten... dus slechte weg. En het was pikdonker, langs beide zijden stond daar graan langs die weg.

Ze gingen van Rillaar naar Schoonderbuken. De Jul hoorde achter zich iets als een bel, maar die zei daar niets van. Nog wat verder gegaan, en hij werd gewaar dat de Narre het ook gehoord had, want die kwam zo dicht bij hem gekropen, en precies dat zijn adem sneller begon te gaan. ‘Ik dacht: zei de Jul, ‘de Narre heeft Kludde ook gehoord, want dat is Kludde met zijn bel: Ik ging sneller, maar de Narre ging ook sneller. Hoe sneller we gingen, des te korter kwam dat gebel bij ons. En op zeker moment schiet de Narre op de loop, ik hem achterna, maar ik kon harder lopen dan de Narre. Zoveel te harder wij liepen, zoveel te korter kwam dat belletje op ons af.

Op den duur kwamen we Schoonderbuken binnen. Wij het dorp omhoog. Ik thuis binnen — ik was de eerste — de Narre woonde wat verder. Die vliegt thuis binnen, de kelderkamer op en hij het bed in met klederen en alles aan. Zijn moeder en zijn vader kwamen zien wat er scheelde, want de Narre was onder het deksel (deken) gekropen.

Hij zei: ‘Zwijg stil, want Kludde zit binnen. Hij is me achternagekomen tot hier in huis. Maar dat kan toch niet, dat kan toch niet: ‘Maar ziet dan hier, hij moet hier in de kamer ergens zitten: Ja ja, Kludde lag aan de andere zijde van het bed.

En weet ge wie Kludde was? Dat was een geit met een belletje rond haar nek die daar uit een weide gebroken was of zoiets. En als ge zo een geit achter je hebt, zoveel te harder ge loopt, zoveel te harder komt dat op je aan. Die mannen hadden niet een keer achter zich gekeken. En daar is nog lang mee gelachen daarna.’

Johan

ADVERTENTIE

Jan De Maertelaere bv

The best bobbins in the world!

Klantklosjes | Fuseaux à dentelles
Lace bobbins | Klöppel

**Bezoek onze
nieuwe webshop**
www.bobbins.be

Bedrijvenlaan 12 | B-9080 Lochristi | Tel. +32 (0)9 230 67 18 | jan@bobbins.be

VERSLAGEN

Processies: ze bestaan nog

Corona zorgde ook voor een onderbreking in de traditie van de zeewijding in de badplaats Wenduine aan onze kust. In juni jl. kon terug aangeknoopt worden met de traditie, zij het wel in, bij momenten, stormachtige weersomstandigheden.

Onlangs vroeg mij een 12-jarige wat een monstrans is. De jeugd gaat niet of nauwelijks nog mee in klassieke processies. Nochtans bestaan die processies nog mét pastoor en monstrans. Op tweede Pinksterdag grijpt in Wenduine (Gemeente De Haan) de zeewijding plaats. In het 'Volkskunst' juninummer van 2018 publiceerden we een bijdrage over de zeewijding die dat jaar plaats vond. Dit jaar was het opnieuw mogelijk om de plechtigheid te organiseren en aan te knopen met een traditie die al meer dan 200 jaar stand houdt.

De legende vertelt dat Blankenbergse vissers in de 16de eeuw een kruis opvisten en het aanvankelijk in Blankenberge een plaats gaven. Het kruis verdween daar op een mysterieuze wijze. Het kruis werd opnieuw opgevist in de zee voor de kust van Wenduine, op de plaats waar vermoedelijk de oorspronkelijke kerk stond van Wenduine, vóór het oude dorp tijdens een storm overstroomde en voorgoed in zee verdween. Het kreeg daar een plaats in de kerk, die een oord van verering werd.

Dit jaar waren de Gelmelzwaaiers weer van de partij, weze het in winderige omstandigheden die het vendelen niet gemakkelijk maakten. Ondanks het minder goede weer mocht de zeewijding op ruime belangstelling van meer dan duizend toeschouwers rekenen.

De Pastoor met monstrans in de processie, op weg naar de zeedijk

De Gelmelzwaaiers in volle actie op het strand van Wenduine.

Hierbij enkele sfeerbeelden en bronverwijzingen van een reportage uit 1956 en de zeewijding dit jaar. Vergelijking van de beelden geeft een evolutie weer van het gebeuren tussen 66 jaar geleden en nu.

Gert Laekeman

Terug naar 1956 voor de plechtige zeewijding 66 jaar geleden:

<https://www.youtube.com/watch?v=q2kcXA9R8xU>

Een reportage over de zeewijding anno 2022:

<https://www.bing.com/videos/search?q=zeewijding%20wenduine%202022&&FORM=VDVXX>

De festivalzomer is terug

De lange hete zomer van 2022 vormde een uitstekend kader om de festivalkalender van 2019 terug op te nemen. We hadden al de Paasfeesten in Leuven. Hierop volgde een aantal zomeredities van vertrouwde festivals in Vlaanderen: Hello Schoten! De Pikkeling in Aalst, KADans in Torhout, en het Bonheidendansfestival. We mochten te gast zijn in Schoten en Bonheiden. Hierbij enkele nabeschouwingen.

Hello Schoten! voor de 62ste keer

In maart jl. namen de organisatoren een moedig besluit om Hello Schoten! te laten doorgaan. Het zoeken van buitenlandse volksdansgroepen was een hele karwei. Het engageren van een ruime schare medewerkers was ook geen sinecure. Maar Hello Schoten! kwam er, en dan nog wel met een intercontinentaal karakter. We mochten nog niet spreken van een massale opkomst, maar dat maakte de sfeer in en rond de festihal een stuk rustiger. Dezelfde grote middelen als vroeger werden ingezet met dezelfde professionaliteit. Groepen uit Kenia, Turkije, India en de Verenigde Staten zorgden voor een gevarieerd programma. Gelmel en Jan Pirrewit vertegenwoordigden Vlaanderen.

De Kalanjay Dance Academy komt uit Mumbai, de grootste stad van India. De meisjes van de groep voeren hier een vuurdans uit voor de ingang van het Kasteel van Schoten. Na een bescheiden begin in 1998 groeide de academie uit tot 900 leerlingen.

Niet de Volkskunstgroep Gelmel maar de dansertjes van de kinderdansgroep Jan Pirrewit zetten jong Vlaanderen op het podium in Schoten tijdens de feestdag van de Vlaamse Gemeenschap. Eenvoud wekt sympathie.

Het Brigham Young University American Folk Ensemble uit Provo (Utah) was de eerste niet Europese groep die optrad tijdens het Wereldfestival van Folklore in Schoten in 1964. Het publiek deelde al snel in het enthousiasme van de dansers die zowel squaredance, clogging als southern waltzes ten tonele brachten.

Het Trinity Irish Dance Ensemble brengt typische Ierse tapdansen, maar is gebaseerd in Elmhurst (Illinois). Iers dus, maar toch Amerikaans. De groep werd ongeveer 30 jaar geleden min of meer gelanceerd in Schoten, waar ze voor het eerst kennis mocht maken met een internationaal festival.

Wie van acrobatie, maar ook van typische Zwart-Afrikaanse ritmes wil genieten, mag de African Tumbas uit Nairobi niet missen. Gepaste belichting mimeerde de choreografie als schaduwspel: Hakuna Matata!

De dansers van Ankara University Faculty of Educational Sciences Folk Dance Ensemble waren voor het eerst te gast in Schoten. Hun optreden appelleert aan oosterse volksdanstraditie en illustreert de belangrijke culturele brugfunctie van Turkije.

46 jaar festival in Bonheiden

Volksgroep de Krekels nam ook de draad terug op met het 46ste Bonheidendansfestival. De bescheiden aanpak zorgde voor een familiale sfeer in de volle zaal van 't Blikveld. De kindergroepen, de Jongkrekels, vendeliers en volwassenen vulden een belangrijk deel van het programma. Twee buitenlandse groepen uit onze buurlanden gaven het festival een internationaal karakter. Het ging meer bepaald over de groep Ihna uit Erlangen en de MacLennan Scottish Group uit London.

*De jongste krekeltjes gaan al dansend op reis.
Jong geleerd is oud gedaan.*

De Jongkrekels leven zich uit in Dans voor drie. Nog wat geduld en ze mogen mee het podium op met de Krekels.

En hier zijn ze dan de volwassen Krekels met een uitbeelding van het oogstgebeuren, waarin onder andere het vlegeldorsen aan bod kwam.

Een en al dynamiek op het podium met de dansers en het orkest van Die Danz und Spieldeel "Ihna". Sedert 1971 is de groep een feit. De voorbije 50 jaar reisde Ihna de wereld rond, van Zuid-Afrika tot Canada. Dichter bij huis, in Bonheiden, gaven de jongens en meisjes uit Erlangen zich ten volle, met zowel dansen in groep als individuele kunstige nummertjes.

Op dansen staat geen leeftijd. Dat bewezen de dames en heren van de MacLennan Scottisch Group uit London. De groep zag het levenslicht in 1979. Ze trekt dansers aan uit groot London, maar dan wel met de zorg om de Schotse cultuur mondiaal uit te dragen. Ze putten hiervoor uit de rijkdom aan dansvormen zoals de 'Hullachan' uit de Schotse Hooglanden, een mix van Country Dances en de Scottisch Lilt. Dat alles werd puik begeleid door de doedelzakspelers die enkele muzikale intermezzo's ten beste gaven. Uiteraard mocht Scotland the Brave niet ontbreken.

Wie zijn Frans Geens en Jeanne Devos? Odis vertelt ons meer

ODIS staat voor Onderzoekssteunpunt en Databank Intermediaire Structuren in Vlaanderen. Eénmaal per jaar komen medewerkers en gebruikers van deze databank samen voor een studiedag. Dit jaar gebeurde dat in de Abdij van 't Park in Leuven, niet zo ver van de thuishaven van ODIS. Ook IVV werkt mee aan het voeden van de databank. In deze bijdrage brengen we kort verslag uit van de studiedag en leggen we kort uit hoe ODIS in mekaar steekt en wat we ermee kunnen aanvangen.

'ODIS' intikken in google brengt ons naar de website: https://www.odis.be/hercules/_nl_home.php. Wanneer we vervolgens in het zoekvenster 'Geens Frans' invoeren en vervolgens op 'eenvoudig zoeken', krijgen we één record,

zijnde de infokaart over onze Ere-voorzitter. De inhoud van deze steekkaart kan zonder paswoord of aanmaken van een account geraadpleegd worden. De steekkaart geeft ons een overzicht van de activiteiten van Frans of 'Sus' Geens, de publicaties waar hij aan meewerkte en waar zijn archiefcollectie en zijn publicaties kunnen geraadpleegd worden. Klikken op de titel van publicaties geeft ons een inzicht in de inhoud ervan en brengt ons bij de bron, zijnde de archiefcollecties waarvoor IVV samenwerkt met KADOC (Documentatie en Onderzoekscentrum voor Religie, Cultuur en Samenleving aan de KULeuven).

De zoekterm 'Jeanne Devos' levert ons heel wat interessante informatie op over kloosterzuster Jeanne Devos die we als oud-volksdanser mochten interviewen (zie elders in dit nummer). De steekkaart illustreert hoe personen verbonden kunnen worden met andere personen, organisaties, publicaties, relaties, functies en engagementen. We vinden (nog) geen informatie over het vroegere engagement in volksdansmiddens. Het interview stelt ons in staat om die informatie toe te voegen en op die manier een link te leggen tussen Zuster Jeanne Devos en de volksdanswereld. Er zijn ongetwijfeld parallellismen met Wikipedia. Er bestaan trouwens organisatorische contacten tussen beide gegevensbanken. Een verschil tussen ODIS en Wikipedia bestaat onder andere in het concept van wetenschappelijk onderzoek dat ingebouwd is in het systeem. Het is bijvoorbeeld mogelijk een algemene relatie te leggen tussen religieuzen en volksdans of volkskunst in het algemeen, door na te trekken of bijvoorbeeld de Katholieke Vlaamse Volksdans Federatie (KVVF) voorkomt in hun curriculum. Hetzelfde kunnen we doen met belangrijke politici van christelijke huize. Het is van groot belang dat we vanuit IVV van zoveel mogelijk personen uit de volkskunstwereld een steekkaart maken, met al hun connecties. We kunnen personen in ODIS met gebeurtenissen koppelen, en zelfs met gebouwen of monumenten, al zijn die laatste niet direct voorbehouden aan ex-volksdancers.

Als expertisecentrum voor immaterieel cultureel erfgoed is het aangewezen dat IVV met ODIS samenwerkt. Momenteel bevinden zich meer dan 276.000 steekkaarten in ODIS. Vorig jaar voerden (hoofdzakelijk) vrijwilligers meer dan 13.500 nieuwe steekkaarten in. ODIS wordt gevoed vanuit 16 organisaties, ODIS zelf inbegrepen. Ongeveer 60% van de steekkaarten betreft personen. Dubbele exemplaren worden verwijderd. Het aantal paginaweergaven bedroeg meer dan een half miljoen in 2021. Omwille van privacy redenen bevinden de steekkaarten zich niet per definitie in het publieke veld. Eind 2021 was 44,5% van de steekkaarten vrij raadpleegbaar. Het aantal blijft stijgen.

Dat alles en nog veel meer vernamen we tijdens de studiedag op 10 juni jl. Er wordt achter de schermen gewerkt aan een nieuwe technische omgeving, mét inspraak van de invoerders en gebruikers. Er was daarom ook tijd voor dialoog tijdens de werkgroepen in de voormiddag. In de namiddag kregen we een boeiende rondgang in de tentoonstelling met als thema 'Ergens Onderweg' (historische en hedendaagse aspecten van onderweg zijn, onder andere als vluchteling) van het museum Parcum in de Abdij van 't Park. We konden tevens de voortgang zien in de restauratie van de gebouwen van de Abdij. De gemonteerde glasramen met de geschiedenis van de Heilige Norbertus (de Norbertijnen vierden hun 900-jarig bestaan in 2021) zijn een vermaarde trekpleister. Daarnaast mochten we de half verheven taferelen op de zolderingen bewonderen in de bibliotheek en de voormalige eetzaal van de paters.

Een reliëf waarop het Laatste Avondmaal wordt uitbeeld op het plafond van de voormalige eetzaal.

Jezus aan tafel met de leerlingen van Emmaüs, eveneens op de zoldering van de voormalige refter.

Het aantal inschrijvingen voor deze inspirerende ontmoetingsdag overschreed ruimschoots de verwachtingen. Meteen een bewijs van het belang van ODIS, ook voor volkskunst in het algemeen en voor IVV in het bijzonder.

Gert Laekeman

Ethno Flanders: Wat?

Wat brengt mensen uit de vier windstreken bij elkaar? De wereld is bij tijden hopeloos verdeeld. Geld, politiek, religie, wetten en regelgeving: allemaal maken ze deel uit van het leven, maar hardnekkigheid leidt herhaaldelijk tot polarisatie. In hoeverre brengen kunst en cultuur mensen samen? Ethno Flanders biedt mogelijkheden. Het is een coproductie van Muziekmozaïek en Danspunt. Voor de editie van 2022 registreerden zich 50 jonge mensen tussen 16 en 30 jaar. Ze verbleven van 29 juli tot 9 augustus in het Provinciaal Domein het Leen in Eeklo.

Onderweg naar Ethno Flanders: iedereen moet het weten.

Ethno Flanders: publiek wordt één met het bont gezelschap van muzikanten en dansers.

Ethno Flanders: de Krebbel in een wereldwijde vertolking.

Stel je voor. Je bent 20 jaar, je woont in Chennai, in de Indiase deelstaat Tamil Nadu aan de grens met Bangladesh, en je hebt een passie voor volksmuziek. Je krijgt de gelegenheid om in Vlaanderen je talenten en kennis te delen met tientallen andere meisjes en jongens die je van haar noch pluim kent, die andere talen spreken, een andere culturele achtergrond hebben, maar net zoals jij gepassioneerd zijn door wat een land aan muziek en dans kan voortbrengen. Van Chennai naar Eeklo: de reis lijkt onwezenlijk. Vanuit Zaventem of Brussel Zuid is enige coaching welgekomen om het vroegere militair domein in de bescheiden provincie stad te bereiken.

Maar eens zo ver begint een unieke belevenis. Je hebt liederen en dansmuziek meegebracht uit je eigen land en streek, net zoals alle andere deelnemers. Alles wordt samengelegd en onder deskundige begeleiding versmelten klank, woord en dans in één kleurrijke smeltkroes, met respect voor de eigen volkscultuur. Accordeons, violen, dwarsfluiten, klarinetten, koperblazers, gitaren verenigen zich samen met het slagwerk en de contrabas tot een waar orkest. Dag na dag tasten de deelnemers hun mogelijkheden af. Na een week intens oefenen zijn ze in staat om liederen en volksdansen te vertolken en dansers te begeleiden op de dansvloer. Het brede publiek kon het resultaat bekijken en beluisteren tijdens een drietal optredens, waaronder ook een op het festival van Dranouter. Dit jaar waren 15 nationaliteiten vertegenwoordigd. Vlaanderen mocht uiteraard niet ontbreken. Het internationaal gezelschap vertolkte de Krebbel, een onstuimige polka en variaties op het lied 'k heb me gesneden een wilgen fluitje'. Tijdens het optreden maken de toeschouwers een wereldreis. Van Tsjechië naar Engeland, via Spanje naar Argentinië, dan naar Duitsland en Zweden om via Indië in Vlaanderen en Wallonië te belanden, met terloops een uitstap naar Frankrijk en Estland.

Het is een vreugdevolle ervaring om een schare jonge mensen te zien genieten van traditionele volksmuziek en -dans. Uitvoerders en publiek worden één met klank en ritme. Eenvoud is de rode draad door het gebeuren. Gedachten, gevoelens, emoties en verlangens brengen mensen samen. Er worden contacten gelegd, banden gesmeed en er ontstaat perspectief. Mocht de wereld één grote dansvloer worden, waarop iedereen in verscheidenheid hetzelfde gevoel van solidariteit beleeft. Volkskunst koesteren als investering in een betere wereld: iets om te overwegen, en als het in Vlaanderen kan, des te beter.

Gert Laekeman - IVV
Leen Devyver - Danspunt

FEESTEN & FESTIVALS

50 jaar Jovolka - Dans- en eetfestijn

Zaterdag 12 november 2022

Zaal Lux - Kapellen (2950)

Met wervelende live muziek en vendelzwaaien

Het aperitief wordt geschonken vanaf 16u tussen de Oldtimers.

Om 17u30 brengen we 2 korte optredens waaronder een eigen creatie die, speciaal voor dit jubileum, onze 3 deelgroepen samenbrengt.

Tegen 18 uur schuiven we aan voor een gevarieerd buffet verzorgd door 'Taste-Orant'.

Aansluitend volgt een dansavond met volksdansmuziek uit alle windstreken, afgewisseld met ballroom en fuifmuziek van 'onze' DJ Marc.

De receptie en dansavond bieden we u graag aan. Voor het eetfestijn vragen we de volgende bijdrage:

- 25 euro
- 15 euro voor kinderen (t.e.m. 12 jaar)

Info: info@jovolka.be ... wacht niet te lang, de plaatsen zijn beperkt ...

50 jaar Volkskunstgroep De Moeffeleer

Zaterdag 19 november 2022

Cinema Plaza - Duffel (2570)

*Na een gans jaar bomvol feestelijke activiteiten sluiten we ons feestjaar af met een ~
SLOTVOORSTELLING ~ waar alle afdelingen van onze prachtige groep het beste van zichzelf laten zien.*

60 jaar Dophei

Zaterdag 26 november 2022

Vosselaar (2350)

Noteer de datum alvast in je agenda - meer nieuws volgt

AANKONDIGINGEN

Stuur een bericht naar secretariaat@instituutvlaamsevolkskunst.be om de aankondiging van jullie groepsactiviteit, festival, feest, volksdansbal op te nemen in de kalender op onze website en in deze rubriek in 'Volkskunst'.

Activiteiten

Zaterdag 1 oktober 2022

WK Hoogwerpen met kleine vlaggen - Konstanz (D)

Zaterdag 29 oktober 2022

Vendelshow Indian Summer + Kaas- en wijnavond - Carpevento - Leuven

Info: <https://www.facebook.com/events/785699085907996?ref=newsfeed>

Inschrijven: <https://bit.ly/kaaswijn2022>, bij één van de leden of een mailtje naar carpevento@hotmail.com

Volksdansbals

Kijk ook op <https://www.instituutvlaamsevolkskunst.be>

Volksdansbal - VDG Korneel (Leest)

Zaterdag 8 oktober 2022 - 20 uur

Mechelen - Zaal Libertus - Nekkerspoelstraat 366 (2800)

Volksdansfeest - JSA (Antwerpen)

Zaterdag 29 oktober 2022 - 19 uur

Antwerpen - Centraal Station - (2000)

Bal van 1001 nachten - VKG 't Havermeuleke (Leuven)

Zaterdag 5 november 2022 - 20 uur

Leuven - Heilig-Drievuldigheidscollege - Damiaanplein (3000)

Volksdansfeest 2022 - VKG Nele (Grimbergen)

Zondag 27 november 2022 - 14.30 uur

Grimbergen - Sporthal Verbrande Brug - Vaartstraat 198 (1850)

Volksdansbal TraDDans (Vilvoorde)

Zaterdag 13 december 2022 - 20 uur

Steenokkerzeel - CC De Corren - (1820)

INHOUD

In deze Volkskunst

KALENDER	2	STREEKGASTRONOMIE	24
IVV Activiteiten	2	Varkenspoten en -oren met pruimen, een Midden-Brabantse delicatessie van onze grootouders	24
IVV Cursussen	2		
IVV Kalender	2		
CONTACT	2	VOLKSVERHALEN	29
EDITORIAAL	3	Al die van Leuven kermis keren hebben de winter in hun kleren	29
Parels	3		
ADVERTENTIE	4	ADVERTENTIE	32
VOLKSDANS	5	VERSLAGEN	33
Heksenketel	5	Processies: ze bestaan nog	33
VENDELEN	9	De festivalzomer is terug	34
Cursussen	9	Hello Schoten! voor de 62ste keer	34
Zoekertje	9	46 jaar festival in Bonheiden	36
STREEKDRACHTEN	10	Wie zijn Frans Geens en Jeanne Devos? Odis vertelt ons meer	38
Tentoonstelling Sits in het kasteel van de Hertog d'Ursel in Hingene, een 18de eeuwse mode met ook sporen in de streekdrachten	10	Ethno Flanders: Wat?	40
COMMUNICATIE	17	FEESTEN & FESTIVALS	41
Webwinkel	17	50 jaar Jovolka - Dans- en eetfestijn	41
ARCHIVEREN	18	50 jaar Volkskunstgroep De Moeffeleer	41
Archieven in Bewaring - AiB	18	60 jaar Dophei	41
Wat met jouw archief?	18	AANKONDIGINGEN	42
INTERVIEW	19	Activiteiten	42
Een gesprek met Jeanne Devos, de zuster met kuiltjes in haar wangen	19	Volksdansbals	42
		INHOUD	43
		COLOFON	44
		ERELEDEN	44

Eindredactie

Stefaan Haesen

Redactie

Stefaan Haesen,
Gert Laekeman,
Johan Lambrechts,
Frans Monden,
Machteld Van den Bossche
en Henri Vannoppen.

Vormgeving

Stefaan Haesen

Druk

123printing.be

Verschijningsdata

Volkskunst verschijnt op
15 maart,
15 juni,
15 september
en 15 december

Inlevertermijn bijdragen

Artikels kunnen
aangeleverd worden op
redactie-volkskunst@
instituutvlaamsevolkskunst.be
tot 6 weken voor verschijning

Auteursrechten

Iedere auteur is inhoudelijk
verantwoordelijk voor zijn of
haar bijdrage.

Overname van artikels
is toegestaan mits
bronvermelding.

Abonnement

Abonnees ontvangen elk kwartaal naar keuze een of twee gedrukte exemplaren en Volkskunst in digitaal formaat (mits opgave van een e-postadres aan secretariaat). Je krijgt tevens een gepersonaliseerde toegang tot de IVV-website. Daarmee kan je aan het digitale archief van IVV: alle digitaal beschikbare publicaties, losse dansen, vendelreeksen, kledijbeschrijvingen en *Volkskunst*.

Het abonnementsgeld voor 2022 bedraagt 25 euro.

Buitenlandse abonnees betalen 35 euro.

Abonnementsgeld over te schrijven op bankrekening
IBAN nr. BE14 4163 0794 5183, BIC code KREDBEBB van
IVV vzw, Dorpsstraat 83 in 9190 Stekene, met vermelding van 'Abonnement
Volkskunst' en naam en adres van de abonnee indien verschillend van de betaler.

Volkskunst e-Nieuwsbrief

Inschrijven kan op de webstek (onderaan in de rechtse kolom) of door het sturen van
een e-mail naar
e-nieuwsbrief@instituutvlaamsevolkskunst.be.

ERELEDEN

Ere-voorzitter

Frans 'Sus' Geens (†2013)

Ereleden

Adriaan Claeys (†2002)
Marc De Maertelaere (†2018)
Dree Pauwels (†2016)
Andrea Sterck
Gilberte Van Espen
Renaat Van Overbeke (†2017)
Etienne Vankeirsbilck

VU: Stefaan Haesen, Jubellaan 123, 2800 Mechelen